

UNGDOMAR I DEMOKRATIN

En rapport om ungdomars politiska deltagande

 Sveriges
Ungdomsråd

UNGDOMAR I DEMOKRATIN

En rapport om ungdomars politiska deltagande

Sveriges Ungdomsråd

Sveriges ungdomsråd
Karlbergsvägen 86 B, 4tr
113 35 Stockholm

Tel: 076-884 70 78
E-post: kontakt@sverigesungdomsrad.se

Grafisk form: Carl du Rietz
Illustrationer: Jonas Lindeberg
Tryck: Billes tryckeri, Mölndal, 2009

Tabeller på sida 33 och 34 är hämtade från Ungdomstyrelsens rapport "Fokus 07". Tabeller på sida 20, 24 och 31 är hämtade från Ungdomstyrelsens rapport "Unga med attityd".

Kopiera gärna och sprid rapporten, men beställ ännu hellre fler exemplar från oss. Vill du citera så uppge källa.

Från och med 2009 har Ungdomsstyrelsen bestämt att ungdomsråd måste vara egna föreningar om de ska få bidrag. På Sveriges ungdomsråds årsmöte 2009 valdes en ny styrelse med uppdrag att göra ungdomsråden bättre. Innan sommaren 2009 skickades broschyren "Nya tag för Sveriges ungdomsråd" ut till samtliga kommuner och ett antal statliga myndigheter. Förutom direkta frågor om ungdomsråd och ungdomsparlament, innehöll broschyren ett antal frågor om ungdomspolitik och demokratipolitik.

Det var ingen slump att vi ställde frågorna. Ute i kommunerna finns många vuxna, som på olika sätt arbetar med ungdomars politiska deltagande. För att stödja det arbetet och ge vår syn på de frågor som ställs kring ungdomspolitik och demokratipolitik i "Nya tag för Sveriges ungdomsråd" ger vi nu ut följande rapport "Ungdomar i demokratin", som handlar om ungdomars politiska deltagande. Med den vill vi visa att det många gånger finns ett annat politiskt deltagande än det som sker via ungdomsråd eller ungdomsparlament.

I rapporten försöker vi ge ett tydligt besked om vad varje kommun borde göra. Vår utgångspunkt har varit att ungdomar ska ha samma inflytande som vuxna, och därför handlar de flesta av våra förslag inte om annorlunda metoder. Snarare försöker vi visa att det allt som oftast går bra att använda samma metoder för ungdomar som för vuxna, något som även är den viktigaste slutsatsen i Ungdomsstyrelsens rapport "Lika olika som lika".

Rapporten är skriven utan referenser, men stödjer sig på forskning och dokumenterade erfarenheter. I arbetet med rapporten har exempelvis en statsvetare deltagit och vi har också försökt utgå från exempel som vi vet har fungerat ute i kommunerna. Förhoppningsvis gör det att rapporten kan stå på egna ben och att den kan vara till hjälp för alla som vill göra kommunen mer lättillgänglig för sina medborgare, oavsett ålder.

Silvia Kakembo
Ordförande
Sveriges ungdomsråd

Gustav Johansson
Vice ordförande
Sveriges ungdomsråd

**VAD ÄR POLITISKT
DELTAGANDE?**

NÅGRA FRÅGOR OM UNGDOMAR OCH DEMOKRATI

När kommuner fattar beslut om ungdomars politiska deltagande, eller det som också kallas för ungdomars inflytande, tar de avstamp i väldigt olika definitioner.

Besluten kan också bygga på varierande uppfattningar om hur många ungdomar som deltar och hur ungdomar ser på sin eget deltagande.

Trots att Ungdomsstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting har statistik som vänder upp och ned på gamla föreställningar når sådan statistik inte alltid ut.

På vissa håll saknas en förståelse för att ungdomars inflytande i politiken handlar om ungdomars politiska deltagande.

I det här kapitlet går vi igenom några avgörande begrepp och presenterar statistik att diskutera vidare kring.

FRÅGOR SOM STÄLLS I DETTA KAPITEL

- Vad menas med demokrati?
- Vad menas med inflytande?
- Hur många medborgare deltar politiskt?
- Hur många ungdomar deltar politiskt?
- Hur intresserade är ungdomar av att delta politiskt?
- Hur viktigt är ålder för politiskt deltagande?
- Hur kan man ta reda på om ålder är en relevant variabel?
- Vad jämför vi ungdomars politiska deltagande med?

VAD MENAS MED DEMOKRATI?

Demokrati kan översättas som "folkstyre" – att folket ska styra. Begreppet kan i sin tur delas upp i tre delar: valdemokrati, deltagardemokrati och samtalsdemokrati.

- I en valdemokrati kan man välja representanter till kommun, landsting och riksdag och själv kandidera till valbara poster.
- I en deltagardemokrati kan man påverka de valda politikerna mellan valen.
- I en samtalsdemokrati kan man diskutera den förda politiken, både inför, efter och mellan valen.

Ett sätt att se det på är att man har en rättighet att delta på olika sätt i olika delar av demokratin. För alla sådana rättigheter finns det bestämmelser,

exempelvis regeringsformen, tryckfrihetsförordningen, förvaltningslagen, sekretesslagen och kommunallagen. Här är en sammanfattning:

RÄTTIGHETER FÖR VALDEMOKRATIN

Du som medborgare får

- rösta i allmänna val
- rösta i folkomröstningar och väcka fråga om folkomröstning
- kandidera till förtroendeposter i kommunfullmäktige och politiska nämnder.

RÄTTIGHETER FÖR DELTAGARDEMOKRATIN

Du som medborgare får

- begära ut allmän handling från alla kommunala myndigheter
- överklaga kommunala beslut
- ta del av alla protokoll från möten med kommunstyrelsen, kommunfullmäktige och nämnder
- skriva brev till eller på andra sätt kontakta politiker eller förvaltning och få svar inom tre veckor
- lyssna på alla kommunfullmäktigemöten
- lämna svar i de fall kommunerna lägger eller ställer ut förslag på remiss
- lämna medborgarförslag till kommunfullmäktige om kommunen har infört en sådan bestämmelse.

RÄTTIGHETER FÖR SAMTALSDEMOKRATIN

Du som medborgare får

- på allmänna platser eller på andra ställen lov att samtala, diskutera, debatera och föra en dialog om politik
- skriva artiklar eller insändare i tidningar eller på nätet.

Personer under 18 år inte har några rättigheter i fråga om valdemokrati. En 14-åring får exempelvis inte rösta, begära folkomröstning eller kandidera i allmänna val. En person under 18 år har dock fullständiga rättigheter när det gäller deltagardemokrati och samtalsdemokrati. En 8-åring eller en 17-åring kan alltså begära ut allmänna handlingar, överklaga beslut, skriva brev till politiker, lägga medborgarförslag, lyssna på debatter i kommunfullmäktige och skriva insändare i tidningar, men får inte lov att rösta eller kandidera.

VAD MENAS MED INFLYTANDE?

Ordet inflytande kan betyda olika saker för olika människor. Ibland används inflytande synonymt med ord som delaktighet, medverkan eller valfrihet. Så här väljer vi att definiera orden:

- Inflytande är att påverka ett beslut.
- Delaktighet är att ta del i en process.
- Medverkan är att vara med och planera.
- Valfrihet är att välja mellan olika alternativ.

Värt att lägga märke till är att samtliga av de ovanstående begreppen kräver ett dubbelt åtagande, dels från den som säger något, dels från den som tar emot det som sägs. Om en medborgare skriver ett brev till en politiker för att påverka ett beslut så räcker det inte med att medborgaren har gjort sin röst hörd – politikern måste också ta hänsyn till det som har sagts. Ett bra sätt att definiera vad det innebär att ta hänsyn är att politikern tar till sig det som sagts, överväger det, fattar ett beslut, samt meddelar och motiverar beslutet.

För att illustrera de fyra olika orden följer här några exempel, som alla är fiktiva:

INFLYTANDE

I Ödeshögs kommun ska politikerna fatta ett beslut om att dra in personal på ungdomsgårdarna i kommunen. Några ungdomar tycker att beslutet är fel och vill ändra på det. De ringer upp några politiker, skriver ett brev till kultur- och fritidsförvaltningen, begär ut allmänna handlingar om beslutet och avslutar med att lägga ett medborgarförslag om att starta upp en ny ungdomsgård i kommunen. Nu har de utövat inflytande, genom att försöka påverka ett beslut som politiker och tjänstemän skulle fatta. Har politikerna också tagit del av det som sagts, övervägt det, fattat beslut, meddelat sitt be-

slut och motiverat det, så kan man säga att ungdomarna inte bara har utövat inflytande utan också haft inflytande.

DELAKTIGHET

I Malmö kommun är kommunens framtid en öppen fråga och man bjuder därför in till ett antal forum under rubriken ”Var är Malmö kommun 2024?”. På anslagstavlor kan man sätta upp sina idéer, eventuella besökare får stanna så lång tid de vill och alla förslag är tillåtna. En grupp ungdomar börjar prata med en politiker på forumet. Någon får en idé och några av ungdomarna börjar skissa på ett blädderblock. En process har nu tagit fart och så länge ungdomarna har kunnat ta del i den, och inte stängts utanför den, så har de också varit delaktiga i den.

MEDVERKAN

I Skellefteå kommun ska kommunen bygga ett stort bostadsområde vid hamnen. Under lång tid har området planerats, av alltifrån arkitekter till stadsplanerare, och nu finns ett färdigt förslag, både i form av en ritning och i form av en skalenlig modell. På kommunens stadsbibliotek sätts allt upp och några timmar i veckan finns kommunens stadsplanerare på plats. Några ungdomar som besöker biblioteket får möjlighet att titta på modellen och har synpunkter. Tillsammans med kommunens stadsplanerare sätter de sig ned och diskuterar hur ett kulturhus i området skulle kunna se ut. Några av diskussionerna handlar om hur många replokaler som ska finnas och hur kulturhuset kan bli tillgängligt för alla. I ett sådant här läge har alltså ungdomarna medverkat vid den praktiska planeringen av hur området bör se ut.

VALFRIHET

I Nacka kommun har man ett fritt skolval som bygger på att alla elever kan välja mellan kommunala och fristående skolor. Inför varje höststart producerar kommunen en broschyr, där de olika alternativen presenteras och där skolorna får marknadsföra sig. Några ungdomar som precis ska börja gymnasiet diskuterar vilket val de vinner mest på och ringer också upp några av skolorna för att kolla upp vad de erbjuder. När de känner sig färdiga med diskussionerna och har all information de behöver fyller de i sina blanket-

ter, skickar in dem till kommunen och hoppas att deras betyg ska räcka till de intagningspoäng som finns på de olika programmen. I ett sådant här läge har de haft valfrihet, eftersom de har kunnat välja mellan olika alternativ som kommunen erbjudit.

HUR MÅNGA MEDBORGARE DELTAR POLITISKT?

Enligt Sveriges Kommuner och Landsting har 14 procent av alla medborgare någon gång under det senaste året tagit kontakt med en politiker för att föra en fram en fråga eller diskutera politik.

Trots att det är relativt välkänt om hur många medborgare som deltar politiskt i allmänhet, kan många kommuner känna sig osäkra på hur många ungdomar som borde delta. I en del kommuner leder det till att politiker och tjänstemän aldrig blir nöjda, eller att ambitionerna ständigt skruvas upp, utan att fler ungdomar strömmar till.

Ett sätt att mäta, eller kanske snarare diskutera, det hela kan faktiskt vara att utgå från Sveriges Kommuner och Landstings siffra om 14 procent som kontaktar en politiker.

Ungefär 5 procent av Sveriges befolkning är 13–16 år och ungefär lika många är 17–19 år. Vill vi få ungdomar mellan 13 och 19 år att delta handlar det alltså om ungefär 10 procent av kommunens invånare. En genomsnittlig svensk kommun har ungefär 30 000 invånare och av dessa skulle ungdomar i åldrarna 13–19 alltså motsvara omkring 3 000 personer.

Till att börja med kan vi tänka oss – även om vi snart ska se att det inte är fullt så enkelt – att lika många ungdomar som vuxna deltar politiskt. I ett sådant fall skulle det handla om 14 procent av 3 000 personer, vilket motsvarar 420 personer. Med andra ord borde 420 ungdomar kontakta en politiker varje år för att föra fram en fråga eller diskutera politik. Är det endast 200 av kommunens ungdomar som kontaktar en politiker har man alltså anledning att vara missnöjd, och är det avsevärt fler är kanske något fel, om det inte finns väldigt bra skäl till varför så många engagerar sig. Om exakt 420 ungdomar hörde av sig skulle det kunna tolkas som att ålder är en helt ovidkommande faktor för huruvida en person deltar politiskt, eftersom vuxnas och ungdomars deltagande i så fall vore precis lika stort.

UTGÅNGSPUNKT

I en genomsnittlig svensk kommun finns det 30 000 medborgare. Enligt Sveriges Kommuner och Landsting har 14 procent av alla medborgare under det senaste året kontaktat en politiker för att påverka. Ungefär 10 procent av alla medborgare är mellan 13 och 19 år, vilket motsvarar 3 000 personer. 14 procent av 3 000 personer är 420 personer.

När man mäter på det här sättet utgår man från politiskt deltagande som något kvantitativt, där man med hjälp av statistik kan jämföra hur mycket olika grupper deltar. En sådan utgångspunkt är naturligtvis bara en av många. En forskare skulle exempelvis kunna undersöka politiskt deltagande kvalitativt, där det viktiga inte vore hur många ungdomar som deltog, utan vilka frågor de deltog i och hur lång tid de lade ned på sitt deltagande. Kring sådana faktorer finns det mindre forskning. I den här rapporten utgår vi från kvantitativa mått, eftersom man sällan jämför och räknar på hur stor skillnad det faktiskt är mellan ungdomar och vuxnas politiska deltagande.

Fler mått på det man kallar politiskt deltagande återfinns i 2003 års svenska medborgarundersökning, där en rad siffror presenteras i procent. Här nedanför har vi listat hur många vuxna respektive ungdomar det skulle röra sig om i en medelsvensk kommun med 30 000 invånare, om man utgår från att ungdomar deltar politiskt lika mycket som vuxna. Utgångspunkten är i det här fallet att ungdomar är personer mellan 13 och 19 år och att vuxna är personer mellan 20 och 74 år.

	ANDEL PROCENT	ANTAL VUXNA	ANTAL UNGDOMAR
VALDELTAGANDE			
Kommunalvalen år 2002	86	25 800	2 580
Landstingsvalen år 2002	85	25 500	2 550
Riksdagsvalen år 2002	88	26 400	2 640
PARTIAKTIVITETER			
Medlem i parti	7	2 100	210
Deltagit i aktivitet i parti	4	1 200	120
Frivilligt arbete i parti	3	900	90
Arbetat i ett parti	3	900	90
Deltagit i politiskt möte	6	1 800	180
KONTAKTER			
Kontaktat en politiker	14	4 200	420
Kontaktat en förening eller en organisation	20	6 000	600
Kontaktat en tjänsteman	22	6 600	660
Kontaktat eller medverkat i massmedia	9	2 700	270
Kontaktat advokat eller rättslig instans	5	1 500	150
PROTESTER			
Deltagit i en offentlig demonstration	6	1 800	180
Deltagit i strejk	0	0	0
Deltagit i olagliga protestaktiviteter	1	300	30
MANIFESTATIONER			
Burit eller satt upp kampanjmärke eller dekal	5	1 500	150
Skrivit under en namninsamling	41	12 300	1 230
Samlat in pengar	4	1 200	120
Arbetat i en aktionsgrupp	2	600	60
Arbetat i annan organisation	14	4 200	420

När man räknar på hur stor andel av vuxna respektive ungdomar som deltar finns det flera saker att ta hänsyn till, till exempel att många mellan 20 och 74 år är föräldrar, alltså vårdnadshavare, vilket innebär att de fram till att deras barn är 18 år har ett ansvar för att företräda barnet i ärenden där barnet inte kan företräda sig själv. Därför kan man konsekvent få högre siffror för vuxna och lägre för ungdomar, eftersom många vuxna kan ha deltagit som företrädare för ungdomar, som i sin tur inte deltagit.

HUR MÅNGA UNGDOMAR DELTAR POLITISKT?

Ett sätt att undersöka ungdomars politiska deltagande är att enbart titta på siffror kring hur mycket ungdomar deltar. Det är mindre intressant än vad man kan tro, av den enkla anledningen att man då inte vet hur många vuxna som deltar politiskt. Ett resultat för ungdomar, kanske att 64 procent av alla 18–19-åringar röstade i riksdagsvalet 2006, kan kännas både högt och lågt. Men för att veta hur högt eller lågt det är måste vi ha någon slags jämförelsepunkt – i vilken utsträckning vuxna deltog politiskt.

VALDELTAGANDE

Enligt Ungdomsstyrelsens rapport ”Unga med attityd” röstade 64 procent av 18–19-åringarna i riksdagsvalet 2006. För 20–24-åringar var siffran 74 procent och för åldersgruppen 55–74 år hela 93 procent. En viktig fråga i sammanhanget är om den mindre andelen röstande i lägre åldrar har att göra med generation eller med ålder. Kanske har 30- och 40-talisterna med sig en annan politisk kultur än 70- och 80-talisterna, och kanske beror det ständigt minskande valdeltagandet på samhällsförändringar som påverkar olika generationer olika. Skillnaden i valdeltagande skulle också kunna förklaras utifrån ålder, där man tänker sig att olika personer har olika stort politiskt kapital, i det här fallet att äldre har större politiskt kapital än yngre.

VALDELTAGANDE RIKSDAGSVALET 2006	
18-19 år	64 procent
20-24 år	74 procent
25-29 år	79 procent
35-54 år	89 procent
55-74 år	93 procent
Totalt	87

I jämförelsen mellan olika grupper är det också viktigt att isolera olika variabler från varandra. I exemplet ovan skilde det 29 procentenheter i valdeltagande mellan åldersgrupperna 18–19 och 55–74 år. Man kan alltså se att ökad ålder leder till ett ökat valdeltagande. Om man vill höja allas valdeltagande till 93 procent, alltså den högsta nivån, skulle det alltså krävas att man såg till att ålder eller generation blev helt ovidkommande faktorer, antingen genom att ändra på den politiska kulturen, om det hela är en generationsfråga, eller ge yngre större politiskt kapital, om det hela är en åldersfråga.

KANDIDERANDE I VAL

Vad gäller äldre ungdomar så kan man även titta på hur många som kandiderar i allmänna val, vilket alltså handlar om politiskt deltagande som en del av valdemokratin. I Sveriges Kommuner och Landstings rapport ”Förtroendevalda i kommuner och landsting”, som producerats tillsammans med Statistiska centralbyrån och integrations- och jämställdhetsdepartementet, finns statistik över politikernas representativitet, bland annat utifrån ålder.

Ett exempel på skillnaderna mellan politiker och resten av befolkningen är fördelningen mellan kvinnor och män: enbart 42 procent av de förtroendevalda är kvinnor trots att 51 procent av befolkningen är kvinnor. En annan tydlig skillnad är ålder, där åldersgrupperna 30–49 år samt 65 år och uppåt är förhållandevis väl representerade, medan åldersgruppen 18–29 år är dåligt representerad till förmån för åldersgruppen 50–64 år, som är överrepresenterad. För personer i åldrarna 18–29 år handlar det om ett underskott på 11 procent, vilket gör gruppen till den minst representerade bland de förtroendevalda. Jämfört med förra valet, 2002, har de siffrorna i princip stått still.

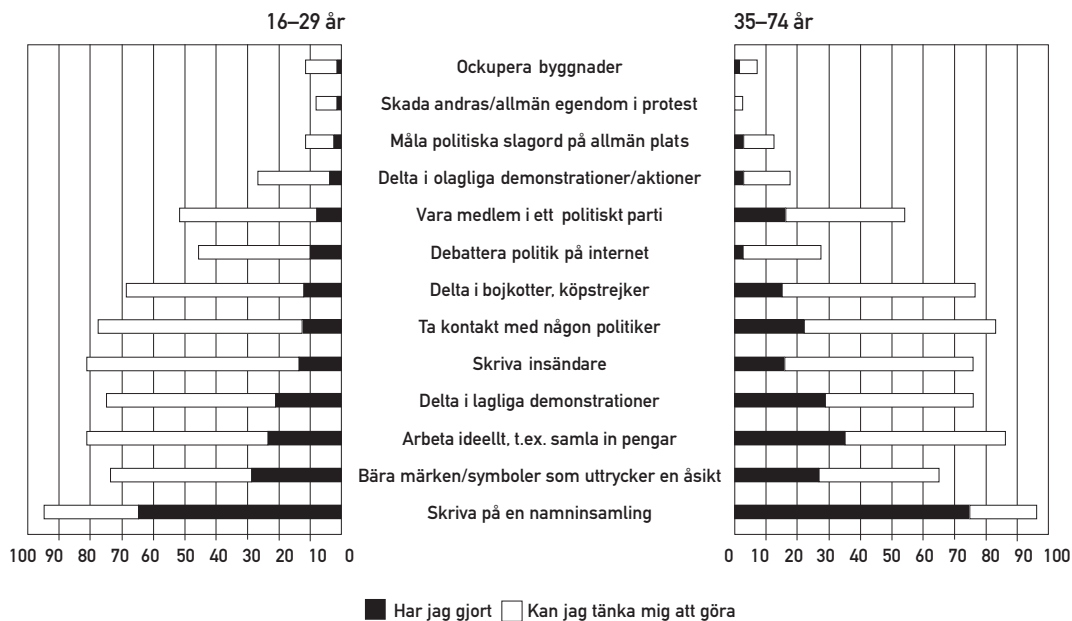
	ANDEL BLAND FÖRTROENDE- VALDA	ANDEL I BE- FOLKNINGEN	FÖRTRO- ENDEVALDA JÄMFÖRT MED BEFOLKNINGEN	ÅR 2007 JÄM- FÖRT MED ÅR 2003
KÖN				
Kvinnor	42	51	-9	+1
Män	58	49	+9	-1
ÅLDER				
18-29 år				
Kvinnor	8	18	-10	0
Män	7	19	-12	0
Samtliga	7	19	-11	0
30-49 år				
Kvinnor	36	33	+3	-3
Män	30	36	-5	-2
Samtliga	33	35	-2	-2
50-64 år				
Kvinnor	42	25	+17	-2
Män	44	26	+19	-3
Samtliga	43	25	+18	-2
65 år				
Kvinnor	14	25	-10	+5
Män	19	20	-1	+4
Samtliga	17	22	-5	+4

En diskussion som ofta förs kring medborgares politiska deltagande, kanske framför allt ungdomars, är hur man ska få medborgare mer intresserade av politik, för att fler ska bli aktiva i partier och vara villiga att åta sig förtroendeuppdrag. En chans som många kommuner uppenbarligen missar är att på allvar plocka in fler ungdomar på valbara platser. Enligt Sveriges Kommuner och Landsting finns det 39 150 förtroendevalda i kommuner efter valet 2006, vilket fördelat på 290 kommuner blir 135 förtroendevalda per kommun i genomsnitt. Med dagens mått mätt är 2 740 förtroendevalda mellan 18 och 29 år, vilket i genomsnitt är 9,45 medlemmar per kommun. För att nå upp till full representativitet krävs att kommunerna rekryterar ytterligare 4 698 förtroendevalda mellan 18 och 29 år, vilket i genomsnitt är 16,2 personer per kommun. För att göra det till verklighet krävs samtidigt att ett antal personer som är över 29 år, framför allt i åldersspannet 50–64 år, lämnar sina uppdrag för att ge plats åt yngre personer.

FLER EXEMPEL PÅ POLITISKT DELTAGANDE

I rapporten från Ungdomsstyrelsen diskuteras även fler exempel på politiskt deltagande, där 16–29-åringars politiska deltagande jämförs med 35–74-åringars. En del av statistiken handlar om vilket politiskt deltagande som personerna sysslat med hittills i sitt liv och ett annat om vilket de skulle kunna tänka sig att syssla med, i detta fall eftersom man räknar med att 35–74-åringar hunnit göra mer av vad de vill göra i livet än 16–29-åringar. Resultaten visar på en rad intressanta slutsatser.

MEDBORGERLIGT DELTAGANDE, 16–29 ÅR OCH 35–74 ÅR, 2007. PROCENT.

På vissa områden verkar inte ålder överhuvudtaget spela någon roll för det politiska deltagandet. Exempel på det är att ungefär lika stor andel 16–29-åringar som 35–74-åringar har skrivit insändare, burit märken eller symboler som uttrycker en åsikt, deltagit i olagliga demonstrationer eller målat politiska slagord på allmän plats. Kring dessa sätt att delta politiskt verkar alltså ålder inte vara en avgörande faktor, utan det får antas att förklaringarna till varför någon sysslat med dessa saker har att göra med andra faktorer.

Kring vissa saker så verkar det finnas små men ändå märkbara skillnader mellan grupperna, där ålder spelar roll. Några exempel på det är att något fler personer mellan 35 och 74 år har tagit kontakt med en politiker, varit medlem i ett politiskt parti, arbetat ideellt, skrivit på en namnsamling och deltagit i lagliga demonstrationer. Motsvarande är det något fler mellan 16 och 29 år som debatterat politik på Internet.

HUR INTRESSERADE ÄR UNGDOMAR AV ATT DELTA POLITISKT?

Ett sätt att mäta hur intresserade ungdomar är av att delta politiskt är att titta på hur intresserade de är av politik. I Ungdomsstyrelsens rapport "Unga med attityd" visar det sig att ungdomar är något mindre intresserade av politik än vuxna och att det politiska intresset i allmänhet stiger när man rör sig uppåt i åldrarna. En intressant slutsats är att det skulle kunna finnas ett rimligt samband mellan intresse för politik och politiskt deltagande, eftersom båda stiger med ålder. Det skulle kunna leda fram till slutsatsen att det är viktigt att öka ungdomars intresse för politik för att öka deras politiska deltagande, något som diskuteras senare i den här rapporten.

Statistiken visar skillnaden i politiskt intresse mellan åldersgruppen 16–19 år och den sammanlagda åldersgruppen 16–74 år. För de olika alternativen *att vara intresserad av politik i allmänhet, politiska frågor i utlandet och samhällsfrågor i allmänhet* är skillnaden 12 procentenheter, 11 procentenheter respektive 16 procentenheter. Det är ett viktigt konstaterande, eftersom man annars kan tro att allt ointresse från ungdomars sida skulle kunna förklaras av att de är just ungdomar. Tittar vi på statistiken ser vi exempelvis att 22 procent mellan 16 och 19 år är intresserade av politik i allmänhet, vilket innebär att 78 procent är ointresserade. Men de 78 procenten bör jämföras med att 64 procent av de tillfrågade mellan 35 och 74 år också är ointresserade. Andelen ointresserade ungdomar är således inte avsevärt högre än andelen ointresserade vuxna.

POLITISKT INTRESSE INDELAT EFTER ÅLDER, 2007. PROCENT

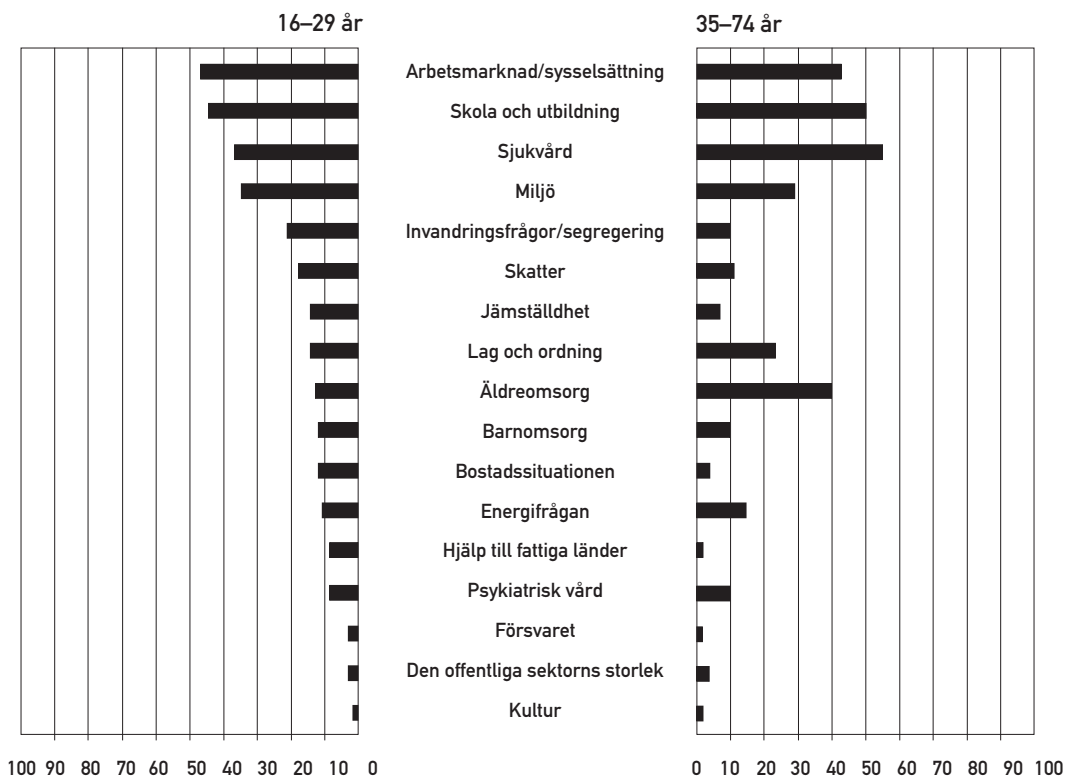
	INTRESSERADE AV POLITIK I ALLMÄNHET	INTRESSERADE AV POLITISKA FRÅGOR UTE I VÄRLDEN	INTRESSERADE AV SAMHÄLLS- FRÅGOR I ALL- MÄNHET
16–19 år	22	18	31
20–24 år	25	24	37
25–29 år	32	26	45
Total 16–29 år	27	23	38
35–54 år	34	28	49
55–74 år	39	35	53
Total 35–74 år	36	31	51
Total 16–74 år	34	29	47
Kommentar: Värde 4 och 5 på en 5-gradig skala där 1 = inte alls intresserad och 5 = Mycket intresserad			

VILKA POLITISKA FRÅGOR TYCKER UNGDOMAR ÄR VIKTIGA?

När vuxna pratar om ungdomars politiska deltagande är en vanlig kommentar att ungdomar måste få engagera sig i frågor som de tycker är viktiga och som berör deras vardag. Ett sådant argument används till exempel för att låta ungdomar påverka i särskilda frågor, där vuxna inte påverkar, eller för att starta upp vissa organ, forum eller strukturer där enbart ungdomar ska påverka. Enkelt uttryckt skulle man kunna säga att politiken kring ungdomars politiska deltagande ofta utgår från att det finns särskilda ungdomsfrågor.

Statistiken visar att det inte riktigt stämmer. I Ungdomsstyrelsens rapport ”Unga med attityd” undersöker man vilka politiska frågor som personer i åldrarna 16–29 år respektive 35–74 år tycker är viktigast. Tvärtemot hur man ofta resonerar i ungdomspolitikerna pekar siffrorna på att det inte alls finns särskilda frågor för ungdomar: ungdomar tycker i stort sett som vuxna och ålder är överhuvudtaget inte särskilt avgörande för vilka åsikter man har.

DE VIKTIGASTE POLITISKA FRÅGORNA, 16-29 ÅROCH 35-74 ÅR, 2007. PROCENT

I tabellen syns exempelvis att det finns en skillnad som är större än 10 procentenheter enbart i frågor om äldreomsorg och lag och ordning samt invandring/segregering medan det i övrigt handlar om mindre skillnader än så, i vissa fall inga alls. Faktum är att ungdomar knappt kring en enda fråga, möjligen med undantag för frågor om invandring/segregering, utmärker sig som specifikt mer intresserade av en viss fråga än vuxna. Inte ens i frågor som rör arbetsmarknad och sysselsättning eller skola och utbildning, som kan antas vara mer angelägna frågor för personer mellan 16 och 29 år, finns några större skillnader mellan åldersgruppernas intresseområden.

En kommun som satsar stora resurser på att låta ungdomar påverka i särskilda frågor, i särskilda forum, gör alltså förmodligen fel, om man ser till vad ungdomar är intresserade av: samma frågor som vuxna och därmed antagligen även att delta på samma politiska arenor som vuxna. Ett beslut att enbart låta ungdomar påverka i vissa frågor eller att ge deras påverkan en viss inriktning kan snarare, åtminstone som statistiken ser ut här, få den olyckliga effekten att ungdomar stängs ute från de politiska arenor där de både har ett intresse av och en rättighet att vara.

STATISTIK OM POLITISKT DELTAGANDE

Från Sveriges Kommuner och Landsting, som driver kampanjen "Det handlar om demokrati", finns en hel del intressant statistik. Några exempel är följande:

- 55 procent av alla medborgare är intresserade av kommunpolitik – vilket innebär att 45 procent av medborgarna inte är det. Hur stora siffrorna är för ungdomar är en viktig fråga att diskutera. Det finns indikationer på att intresset för kommunalpolitik är störst när man har egna barn, när man är stadgad i en kommun, när man har en egen lägenhet eller villa eller när man betalar skatt till kommunen, vilket är situationer som de flesta ungdomar inte befinner sig i.
- 32 procent känner en kommunpolitiker. 11 procent känner en landstings- eller regionpolitiker. En viktig fråga är hur många ungdomar som känner en politiker. I och med att ungdomar umgås främst med andra ungdomar, och inga ungdomar under 18 år och förhållandevis få mellan 18 och 25 år är politiker, så kan man anta att andelen ungdomar som känner en kommunpolitiker är betydligt lägre än andelen vuxna.
- 53 procent har träffat en kommunpolitiker det senaste året. 14 procent har kontaktat en politiker i syfte att påverka. En viktig fråga, ännu en gång, är hur många ungdomar som under ett år träffat en kommunpolitiker. En strategi för att öka det politiska deltagandet, som ofta glöms bort, kan exempelvis vara en sådan enkel sak som att politiker besöker skolor, ungdomsgårdar, idrottsplatser eller andra platser där andra ungdomar vistas.
- 9 300 medborgarförslag har lämnats in i de 194 kommuner och tio lands-

ting som infört medborgarförslag, i genomsnitt 47 medborgarförslag per kommun eller landsting. En avgörande faktor, som gör att siffran inte är större, kan vara att få medborgare känner till att det är möjligt att lämna medborgarförslag, trots att medborgarförslag antagligen är ett av de bästa sätten att påverka, eftersom förslagen går rakt in i det politiska systemet.

- 72 procent är nöjda med hur demokratin fungerar i kommunen och 63 procent är nöjda med hur demokratin fungerar i landstinget. I dessa fall kan svaren vara kopplade till klass, kön och etnicitet, vilket diskuteras senare i den här rapporten. Är 28 procent inte nöjda med hur demokratin fungerar i kommunen och 37 procent inte nöjda med hur demokratin fungerar i landstinget är det alltså inte nödvändigtvis det demokratiska systemets utformning som är orsaken, utan möjligtvis vilka förutsättningar olika grupper har att delta.

- I valen till kommunfullmäktige 2006 var deltagandet 79,4 procent och till landstingsfullmäktige 78,8 procent. I valen till riksdagen var deltagandet 79,8 procent, vilket alltså gör att det politiska deltagande i valdemokratin, åtminstone när det handlar om att rösta, inte är nämnvärt lägre i kommunala eller regionala val.

STATISTIK OM KUNSKAP OM POLITIK

En viktig slutsats i den här rapporten är att kommuner lägger ned för lite tid på att sprida kunskap om hur det politiska systemet fungerar och hur man kan påverka. Detta är tydligt i Sveriges kommuner och Landstings statistik om kunskap om politik, som tagits fram i samarbete med undersökningsföretaget Synovate.

- Av de 39 433 kommunala skattekronor som betalades ut per person under 2007 gick 34 300 kronor till skola och omsorg. Av de 21 717 kronor som landstingen betalade ut per person under samma år gick 20 000 kronor till hälso- och sjukvård. Med andra ord går, enligt Sveriges Kommuner och Landsting, 90 procent av skatteintäkterna i kommuner och landsting till vård, skola och omsorg.

- Enligt undersökningen vet enbart 3 procent av medborgarna att över 90 procent av skattepengarna i kommuner och landsting går till vård, skola och

omsorg. Hela 60 procent tror att 50 procent eller mindre av resurserna går till de aktuella områdena, och så många som 20 procent sätter siffran till 20 procent av skattemedlen. Faktum är att resultatet att 3 procent beräknas känna till skattemedlens fördelning dessutom grundar sig på dem som svarat 80 procent och över, inte specifikt 90 procent och över.

- Enligt undersökningen vet en tredjedel av de tillfrågade inte ens att kommuner och landsting är ansvariga för skola, vård och omsorg, vilket enligt Sveriges Kommuner och Landsting innebär att ”en tredjedel av svenskarna inte vet vad de röstar om i kommunal- och landstingsvalen”.

Frågan är varför så många kommuner lägger ned tid på att göra om sätten att påverka kommunen när det grundläggande problemet verkar vara att medborgarna inte känner till vad kommunen gör. En annan sak att fundera över är hur samtalet mellan medborgare och politiker ser ut när ett stort antal medborgare har en felaktig bild av kommunens arbete och ansvarsområden.

I rapporten framgår inte om det finns några väsentliga skillnader mellan ungdomars och vuxnas kunskap om kommun- och landstingspolitik. Med tanke på att många undersökningar pekar på att äldre är mer intresserade av politik och deltar mer kan man tänka sig att äldre personer också har bättre kunskap om politik. I ett sådant läge skulle en del, stor eller liten, av ungdomars mindre politiska deltagande kunna bero på ren okunskap. En satsning på mer kunskap om hur kommunen fungerar skulle då också leda till högre politiskt deltagande.

En sista sak att fundera över är vilken koppling som finns mellan en sådan okunskap och den misstro mot det demokratiska systemet eller politiker som exempelvis Sveriges Kommuner och Landsting själva tar upp. I debatten kring medborgares politiska deltagande sägs ibland att det bästa sättet att arbeta mot politisk misstro är att skapa nya sätt för medborgarna att påverka. Statistiken kring medborgares okunskap pekar istället på att det som behövs inte nödvändigtvis är nya vägar att nå politiker, utan snarare mer kunskap om hur kommunen och landstinget fungerar.

VAD JÄMFÖR VI UNGDOMARS POLITISKA DELTAGANDE MED?

Som vi nämnt tidigare är det viktigt att titta närmare på hur många ungdomar man egentligen kan förvänta sig ska delta. I slutändan handlar det om vad vi vill jämföra med – vilka referenspunkter vi använder. Om 420 ungdomar exempelvis kontakter en politiker under ett vanligt år så är det inte mycket eller lite i sig, utan mycket eller lite i förhållande till något annat. Frågan är vad detta andra är. Ett sätt att närma sig frågan är att titta på det som brukar kallas olika strategier för att nivåskatta.

FÖRÄNDRINGSSTRATEGIN

En strategi kallas förändringsstrategin och handlar om att något är mycket eller lite i förhållande till hur det var tidigare. I ett sådant fall mäter man ungdomars politiska deltagande exempelvis 1982, 1988, 1994, 2000 och 2006 för att se vad som har hänt. Deltar fler ungdomar politiskt 2006 än 1988 så har man alltså fått en indikation på att det är, relativt sätt, ”många” som deltar politiskt år 2006.

POPULATIONSTRATEGIN

En annan strategi kallas populationsstrategin och utgår från att något är mycket eller lite i förhållande till andra grupper. Man gör då en undersökning av alla medborgares politiska deltagande, för att sedan bryta ut ungdomars respektive vuxnas politiska deltagande. När man jämför ungdomars politiska deltagande med vuxnas kan man se om ungdomar deltar mycket eller lite i förhållande till dem som är vuxna.

REFERENSPUNKTSSTRATEGIN

En tredje strategi kallas referenspunktsstrategin och handlar om att något är mycket eller lite i förhållande till en viss referenspunkt. Ett exempel är en

jämförelse mellan ungdomars politiska deltagande i en genomsnittlig svensk kommun och i en liknande kommun i till exempel Tyskland eller Storbritannien.

IDEALTYPSSTRATEGIN

En fjärde och sista strategi kallas idealtypsstrategin och innebär att man sätter upp ett ideal, alltså hur något skulle vara om det vore i det närmaste perfekt. Här skulle det kunna betyda att man tog fram vad en idealbild av hur en perfekt demokrati fungerar och då satte upp väldigt höga ambitioner för hur många ungdomar som skulle delta, som man sedan jämförde dagens siffror med, oberoende av hur mycket andra grupper deltog eller ville delta.

Precis som man kan tänka sig så finns det både fördelar och nackdelar med olika typer av nivåskattningar. Med en internationell jämförelse kan man exempelvis se till att man inte fastnar i ett svenskt perspektiv, samtidigt som andra länders politiska kultur kan göra jämförelsen i stort sätt omöjlig. Med en förändringsstrategi får man en bild av ”statusen” för ungdomars politiska deltagande, samtidigt som man inte tar hänsyn till att samma förändringar kan ha skett för vuxna som för ungdomar under samma tidsperiod, något som populationsstrategin kan fånga in. På samma sätt kan idealtypsstrategin vara bra, eftersom ett ideal kan vara avgörande för vad som är ”mycket” eller ”lite”, samtidigt som en sådan nivåskattning lätt kan bli orealistisk eller rent av ointressant utan perspektiv på hur det ser ut för andra grupper, hur det sett ut tidigare eller hur det ser ut internationellt.

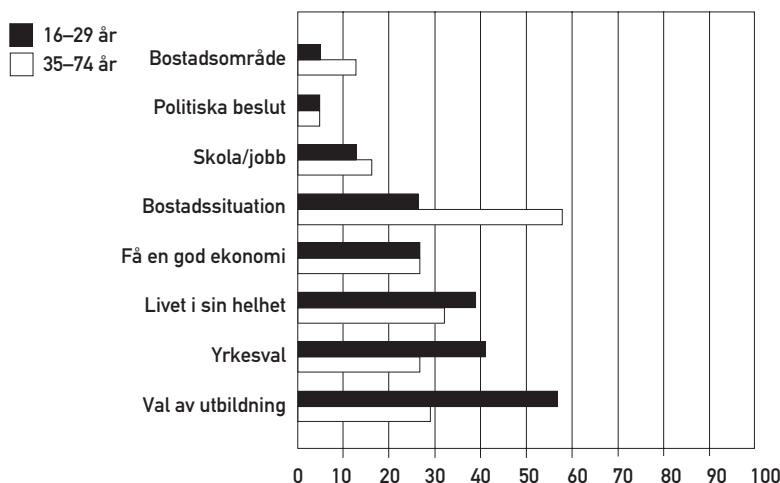
I Sverige, är vår uppfattning, har de nivåskattningar som skett kring ungdomars politiska deltagande framför allt inriktat sig på antingen förändringsstrategin eller idealtypsstrategin – antingen har man mätt hur många ungdomar som deltagit politiskt tidigare eller så har man satt upp ett ideal som man jämfört sig med. Hos Ungdomsstyrelsen har det varit vanligare med förändringsstrategin, medan idealtypsstrategin varit vanligare ute i kommunerna, särskilt bland personer som varit anställda av kommunen som ungdomsombud eller demokratisamordnare. På det sättet har Ungdomsstyrelsen problematiserat att färre ungdomar deltar i dag än tidigare, medan kommunerna ofta fastnat i ett missnöje med hur många ungdomar som deltar, inte för att det är färre ungdomar än vuxna som deltar, utan för

att man har så höga ideal om hur många som bör delta att man ständigt blir besviken. På så sätt kan man hamna i en situation där man ständigt problematiserar eller beskyller sig själva för att ungdomars politiska deltagande inte är tillräckligt – av den enkla anledningen att det inte är perfekt.

Det tycks som om det främst är i fråga om ungdomars politiska deltagande som kommuner använder idealtypsstrategin. För vuxnas politiska deltagande kan det ofta finnas en avsevärt mer realistisk bild av verkligheten, utgår från att alla kanske inte är intresserade av att delta eller att man också måste titta internationellt för att se hur Sverige står sig när det kommer till politiskt deltagande. Först det senaste decenniet, i viss mån de senaste åren, har det blivit vanligare att ungdomars politiska deltagande mer konsekvent jämförs med vuxnas. Ett problem är dock att nästan alla typer av jämförelser med vuxna har svårt att nå ut i den offentliga debatten, där man fortfarande utgår från förändringsstrategin eller idealtypsstrategin.

Ett exempel är hur debatten kring anställdas och elevers inflytande har sett ut. På många arbetsplatser finns det anställda som vill ha mer inflytande och det finns många exempel på att fackförbunden centralt pekar ut frågan. Trots det finns det en betydande realism, som utgår från att ledarskap och chefskap inte är det allra enklaste och att man inte alltid kan förvänta sig exceptionellt bra resultat, om man mäter vilket inflytande som vuxna anställda bedömer att de har. När man tittar på statistiken från Ungdomsstyrelsens rapport Unga med attityd, som presenteras här nedan syns det tydligt.

SAKER I LIVET SOM MAN KAN PÅVERKA 16-74 ÅR, 2007. PROCENT.

Statistiken visar att arbetet är en av de saker i samhället som vuxna bedömer sig kunna påverka minst. Intressant är att ungdomar gör samma bedömning kring sin arbetsplats, skolan, och att skillnaderna mellan möjligheterna att påverka är väldigt små – det är i stort sett lika svårt att påverka sin arbetsplats som att påverka skolan. Med en sådan jämförelse, som alltså grundar sig på populationsstrategin, så borde det finnas samma realism kring elevers inflytande som det finns kring anställdas. För skolan, och frågan om elevers inflytande, har debatten dock sett annorlunda ut och snarare utgått från undersökningar där man jämfört skillnader mellan önskat och uppnått inflytande – alltså en undersökning där man använt sig av idealtypsstrategin. Så länge en sådan skillnad kvarstår har man i nästan alla lägen konstaterat att elever har otillräckligt inflytande, där inget har varit tillräckligt bra förrän alla kan påverka så mycket som de själva vill. Hade man istället för idealtypsstrategin använt sig av populationsstrategin hade man antagligen upptäckt att skolan är ett svårt område att påverka, av ungefär samma anledning som arbetsplatser är det. Med ett sådant perspektiv skulle man istället kunna rikta in sig på att elever borde ha lika mycket inflytande som vuxna anställda – inte lika mycket inflytande som det hade funnits i en perfekt värld.

HUR VIKTIGT ÄR ÅLDER FÖR POLITISKT DELTAGANDE?

Frågan om hur många ungdomar som borde delta politiskt och vad man jämför med går egentligen djupare än att enbart diskutera nivåskattningar. Ytterst handlar det om hur man i en vetenskaplig undersökning belägger ett samband med två olika variabler, i det här fallet ålder och politiskt deltagande. Ett sätt att närma sig vad som händer när man enbart utgår från förändrings-, referenspunkts- eller idealtypsstrategin, men helt missar populationsstrategin, alltså att jämföra med vuxna, kan hämtas från två av de största debatterna inom ungdomspolitikerna de senaste åren: ungdomars psykiska ohälsa och ungdomsarbetslösheten.

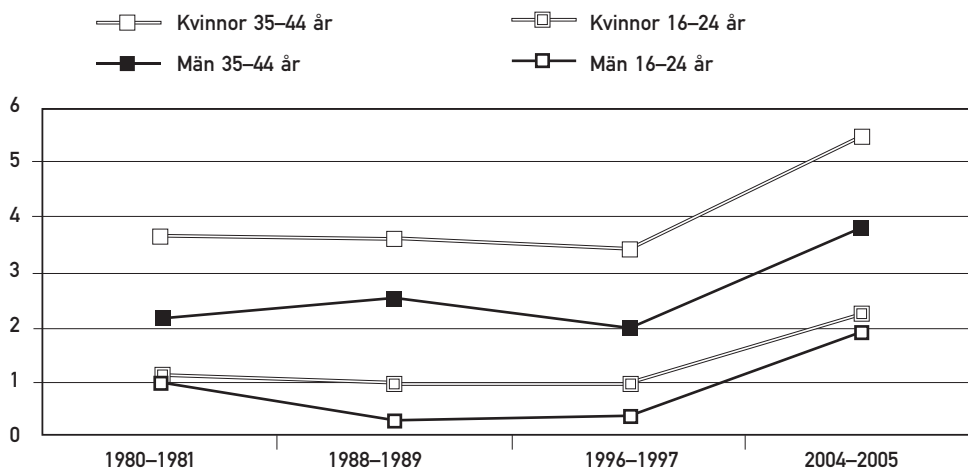
DEBATTEN OM UNGDOMSARBETSLÖSHET

När den här rapporten skrivs, i början av hösten 2009, ligger den så kallade ungdomsarbetslösheten på ungefär 20 procent, medan den totala arbetslösheten är på nästan 9 procent. Om man har ett ideal om 0 procents arbetslöshet kan det uppfattas som upprörande att så många som 20 procent av alla ungdomar är arbetslösa. Men man kan också ställa ungdomsarbetslösheten i förhållande till den totala arbetslösheten på 9 procent och då visar det sig att omkring hälften av ungdomsarbetslösheten beror på just ålder. Förvisso är det allvarligt att över hälften av arbetslösheten hos ungdomar beror på ålder, men samtidigt kan man konstatera att hela ungdomsarbetslösheten inte beror på att de arbetslösa ungdomarna är just ungdomar.

DEBATTEN OM UNGDOMARS PSYKISKA OHÄLSA

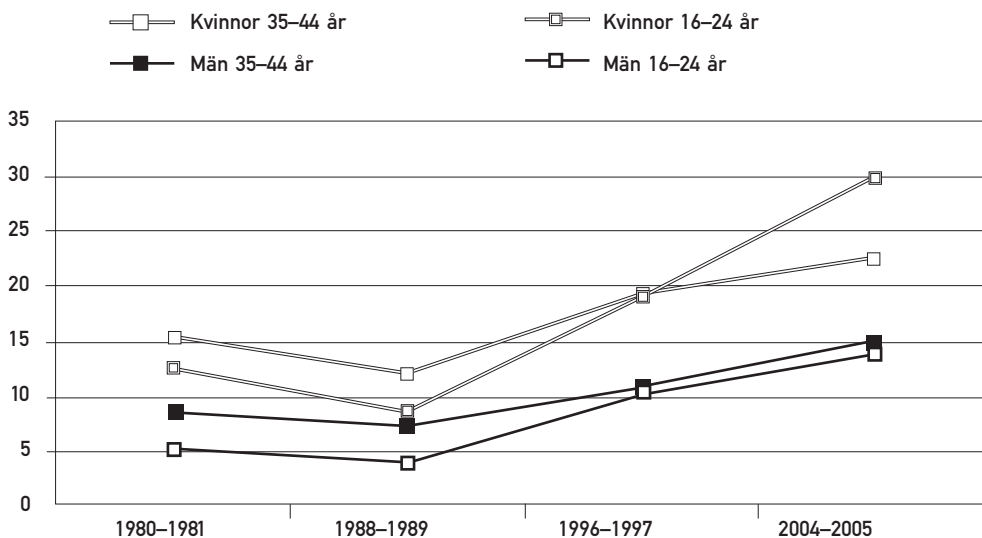
I många rapporter har det slagits fast att många ungdomar mår dåligt och söker hjälp för sina problem. I en undersökning från Ungdomsstyrelsen, från 2007, konstateras det att andelen ungdomar mellan 16 år och 24 år som upplever att de har ett dåligt eller mycket dåligt hälsotillstånd är något över 2 procent. Samtidigt är samma siffra för personer mellan 35 och 44 år över 4 procent, vilket alltså är en högre siffra än för ungdomar, om man bara använder sig av populationsstrategin, istället för förändringsstrategin.

DÅLIGT ELLER MYCKET DÅLIGT SJÄLVSKATTAT HÄLSOTILLSTÅND, KVINNOR OCH MÄN 16-24 ÅR OCH 35-44 ÅR. PROCENT.

I en annan tabell, där man undersöker besvär av ängslan, oro eller ångest, så utgår man från förändringsstrategin, när man konstaterar att ungdomar mår avsevärt sämre än tidigare – en ökning på över 10 procent. När så många som 15 procent av killarna och 30 procent av tjejerna upplever sig må dåligt kan det onekligen se ut som dåliga siffror. Men faktum är att männen mellan 35 och 44 år mår ungefär lika dåligt som killarna mellan 16 och 24 år – eller lika bra, beroende på hur man ser det. I det fallet verkar alltså inte ålder spela någon roll. För tjejer finns det emellertid en skillnad då 30 procent av tjejerna mellan 16 och 24 år mår dåligt, en siffra som enbart är något över 20 procent för kvinnorna mellan 35 och 44 år. Här har vi alltså en skillnad på något mindre än 10 procentenheter, som beror på ålder.

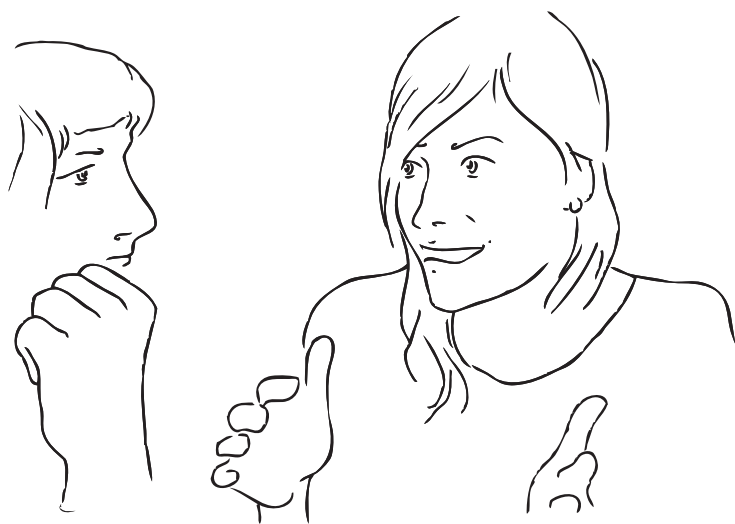
BESVÄR AV ÄNGSLAN, ORO ELLER ÅNGEST, KVINNOR OCH MÄN, 16-24 ÅR OCH 35-44 ÅR. PROCENT.

När siffror för ungdomar ställs mot vuxna, genom populationsstrategin, får man alltså många gånger fram helt andra resultat än om man enbart använder sig av förändringsstrategin, referenspunktsstrategin eller idealtypsstrategin. En bättre slutsats i det här fallet hade varit att säga att det egentligen är kvinnor som mår dåligt psykiskt, snarare än ungdomar, och att det i själva verket är så att yngre kvinnor mår sämre än äldre kvinnor, medan ålder inte spelar någon roll överhuvudtaget för män.

Hur viktigt ålder är som faktor kan alltså variera mellan olika situationer, men är också omdebatterat. En barn- och ungdomsforskare kanske skulle hävda att ålder var en av de viktigaste faktorerna medan en genusforskare skulle hävda att kön var viktigare, och i någon mening kanske båda analyserna stämmer. Vid vissa tillfällen spelar det antagligen väldigt stor roll vilken ålder en person har, medan det i andra sammanhang kan vara helt oviktigt. Det finns rimligtvis många tillfällen då en 18-åring inte anser sig påverkad av att han eller hon är 18 år, och kanske beter sig på samma sätt

som en person som lika gärna skulle kunna vara 42 eller 64 år. I en sådan situation är alltså ålder en ovidkommande faktor medan det i andra sammanhang kan vara en avgörande faktor. I våra exempel visade det sig att ålder var en viktig faktor för en del av den så kallade "ungdomsarbetslösheten", men inte för alla arbetslösa som råkar vara ungdomar. På samma sätt visade vi att ålder inte påverkade alls när det kom till mäns psykiska ohälsa, men att en del av yngre kvinnors ohälsa kan förklaras med ålder.

HUR KAN MAN TA REDA PÅ OM ÅLDER ÄR EN RELEVANT VARIABEL?

När man sysslar med undersökningar av olika slag är det viktigt att avgöra om man verkligen har fått fram de resultat man vill. Man kanske inte enbart vill beskriva vem som deltar politiskt utan också förklara varför de gör det. Enligt vår mening har man i undersökningar om ungdomars politiska deltagande varit väldigt noggrann med att beskriva hur mycket eller lite ungdomar deltar politiskt, men inte lika noggrann med att visa hur viktig en variabel som ålder, är för att kunna förklara vem som deltar eller inte deltar politiskt. Därför ska vi nu titta närmare på den frågan genom att gå igenom hur man brukar göra en vanlig undersökning. Frågan vi ska titta på är alltså om det finns ett samband mellan ålder och politiskt deltagande.

Många är vana vid att man enbart studerar ungdomar i sin egen rätt och att man förklarar det ungdomar gör med att de är just ungdomar. Men vid en noggrannare granskning framstår det sällan som så enkelt. En anonym person, som vi kan kalla NN, kan vara väldigt många olika saker: ung eller gammal, kvinna eller man, homo- eller heterosexuell, med svensk bakgrund eller utländsk, arbetarklass eller medelklass, funktionshindrad eller inte funktionshindrad. Bara för att vi råkar veta vissa saker om NN, som att NN är ung, i det här fallet mellan 13 och 19 år, så kan vi inte anta att det faktum att NN är ung kan förklara allt vad NN gör. Faktum är att det lika gärna kan förklara en del, inget alls eller också allt vad personen gör.

För att komma fram till om denna NN – som nu alltså verkar vara en ung NN, men i övrigt kan vara en rad andra saker – faktiskt deltar politiskt på grund av att han eller hon har en viss ålder, så måste vi göra en undersökning av saken, där vi försäkrar oss om hur viktigt NN:s ålder är, och då svarar på om det kan förklara en del av det politiska deltagandet, inget alls eller allt det politiska deltagandet. Först när vi gjort den undersökningen kan vi vara säkra på vår sak. Ska vi vara vetenskapliga så måste vi också utgå

från, tills motsatsen är bevisad, att NN:s ålder inte har någon betydelse alls för NN:s politiska deltagande.

HUR GÖR MAN UNDERSÖKNINGAR?

De kriterier som man vanligtvis anser måste vara uppfyllda för att man ska kunna säga att en sak orsakar en annan är kriterierna samband, isolering, orsaksriktning och orsaksmekanismer. För att illustrera hur man brukar resonera ska vi gå igenom dem var och en för sig. Först ska vi dock säga något om begreppen analysenhet, variabel, variabelvärde samt beroende respektive oberoende variabel.

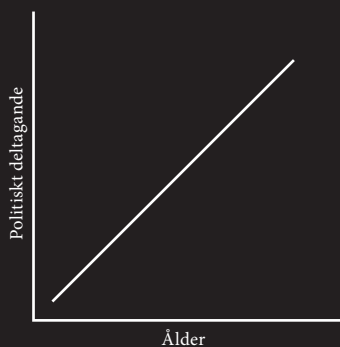
- En analysenhet, även kallat fall, är det fenomen vars egenskaper en undersöknings variabel beskriver. I det här fallet handlar det om olika medborgare och deras politiska deltagande.
- En variabel är en viss egenskap hos våra analysenheter, vilket exempelvis skulle kunna vara klass, kön, etnicitet, sexualitet eller ålder. I det här fallet är vi särskilt intresserade av ålder, eftersom vi pratar om ungdomar och vuxna, och det som påverkar om någon är ungdom eller vuxen helt enkelt är åldern.
- Ett variabelvärde är ett värde som olika variabler kan anta, till exempel man eller kvinna för variabeln kön eller arbetar-, medel eller överklass för variabeln klass. I det här fallet handlar det om den ålder en person har, vilket skulle kunna uttryckas som ett år mellan 0 år och 100 år. Några exempel på variabelvärde kopplat till ålder är alltså 16 år, 45 år, 54 år eller 97 år.
- En beroende variabel är det vi vill förklara och en oberoende variabel det som ska förklara. I det här fallet är den beroende variabeln det politiska deltagandet, alltså det vi vill förklara, medan den oberoende variabeln, det som ska förklara något, är åldern.

SAMBAND

Samband, eller kontrafaktiskt samband som det kallas inom forskningen, handlar just om sambandet som finns mellan två olika saker. Kring ungdomar och politiskt deltagande skulle ett sådant samband kunna handla om att man gör en undersökning för att se om ålder har någon påverkan på politiskt deltagande. Om det gällde en statistisk undersökning, exempelvis en regression, skulle resultatet kunna se ut så här:

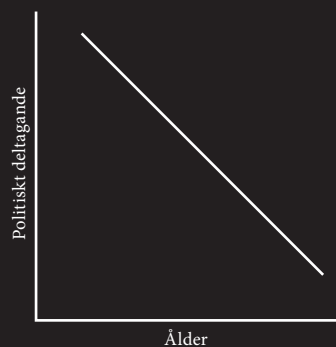
POSITIVT SAMBAND

I exemplet här nedanför finns det ett positivt samband mellan ålder och politiskt deltagande, där det politiska deltagandet ökar med ålder – äldre deltar mer än yngre.

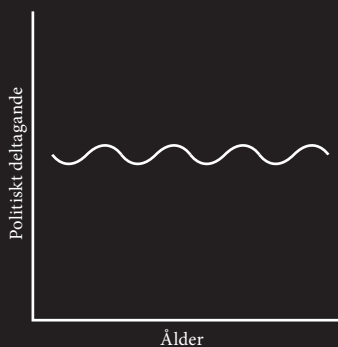
NEGATIVT SAMBAND

I exemplet här nedanför finns det ett negativt samband mellan ålder och politiskt deltagande, där det politiska deltagandet mindre med ålder – yngre deltar mer än äldre.

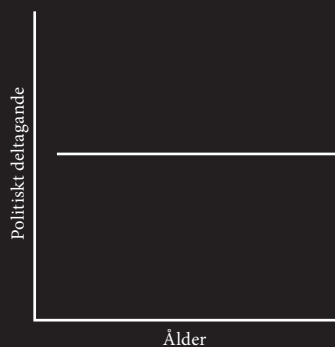
CYKLISKT SAMBAND

I exemplet här nedanför finns det ett cykliskt samband mellan ålder och politiskt deltagande, där det politiska deltagandet går upp och ned beroende på ålder.

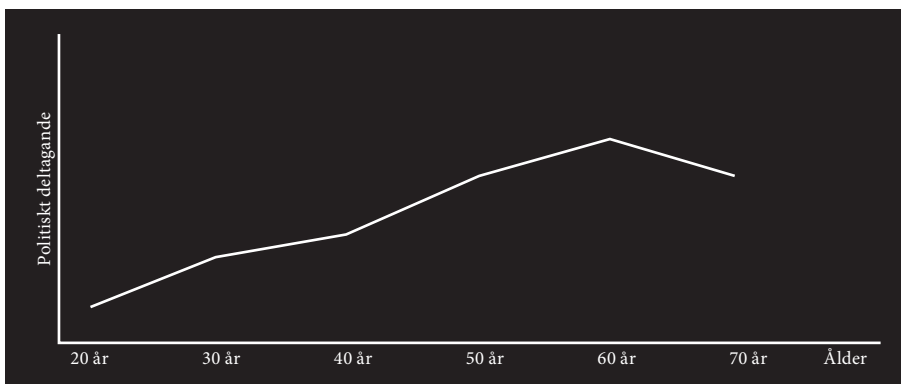
INGET SAMBAND

I exemplet här nedanför finns det inget samband mellan ålder och politiskt deltagande – yngre deltar inte mer än äldre och äldre inte mer än yngre.

ISOLERING

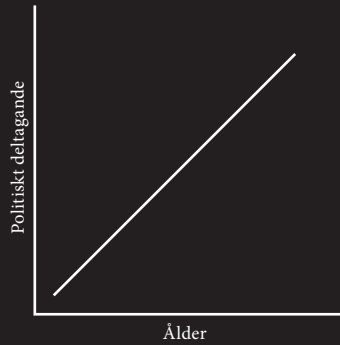
Isolering innebär något så enkelt som att utesluta alternativa förklaringar. När vi tittade på vår testperson, som vi kallade för NN, så spekulerade vi i att NN:s politiska deltagande hade något att göra med ålder. Nu kan vi tänka oss att vi gjort en undersökning och visat att NN:s politiska deltagande faktiskt påverkas av ålder. I vår undersökning visar det sig att NN deltog mycket mer vid 25 års ålder än vid 18 års ålder och ytterligare mycket mer vid 45 års ålder. Nu har vi alltså kunnat visa ett samband, som är positivt, genom att ålder verkar öka det politiska deltagande. I en graf skulle sambandet kunna se ut så här:

Men ålder är förmodligen inte den enda variabel som påverkar hur NN agerar. För att ta reda på om det inte finns helt andra variabler som styr måste vi isolera dem. Vi skulle exempelvis kunna titta närmare på NN:s klasstillhörighet, vilket brukar mätas genom inkomst och utbildning. Är det så att NN har tillhört samma samhällsklass, i det här fallet arbetarklassen, mellan 18 års ålder och 45 års ålder så kan vi anta att klass inte kan förklara att NN deltar mycket mer som 45-åring än som 18-åring. Är det däremot så att NN tillhör en helt annan samhällsklass som 45-åring än som 18-åring, kan det finnas skäl att tro att variabeln klass kan vara viktig – kanske handlar hela förändringen i NN:s politiska deltagande om klass eller så är både klass och ålder viktig. I vilket fall kan vi inte komma fram till om ålder var den enda variabeln eller om det i själva verket fanns fler.

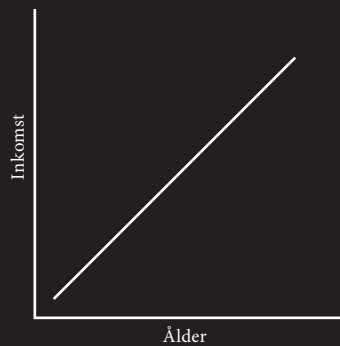
Genom att isolera kommer man fram till hur stor del av en persons agerande som beror på en viss variabel. En sådan siffra får vi oftast fram genom att göra någon typ av jämförelse med den grupp som vi har uteslutit, som att jämföra med vuxna när vi undersöker ungdomar. På så sätt kan vi se vad som är gemensamt för både ungdomar och vuxna – och alltså inte har att göra med ålder – och vad som skiljer sig åt, och därmed har att göra med ålder. Ett exempel på ett sådant test finns i nästa kapitel då vi granskar på vilket sätt inkomst och utbildning påverkar. I ett sådant fall har vi till att börja med ett diagram som ser ut som nedan, där alltså färre yngre än äldre deltar politiskt. Nu kan det vara lockande att stanna vid det diagrammet, men faktum är att det kan finnas många fler variabler än ålder.

POLITISKT DELTAGANDE OCH ÅLDER

En sådan variabel kan vara utbildning och inkomst. När vi tar den statistik vi har börjar vi med att titta på om det finns ett samband mellan inkomst och utbildning, å ena sidan, och ålder, å andra sidan. I graferna här nedanför får vi följande resultat, där vi alltså ser att äldre både har högre inkomst och utbildningsnivå än yngre. Med andra ord finns det ett positivt samband mellan inkomst och utbildning, å ena sidan, och ålder, å andra sidan.

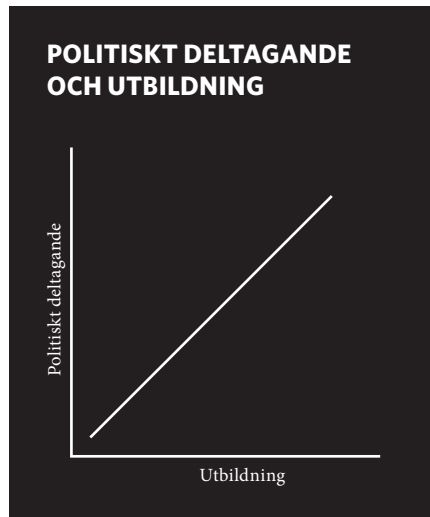
INKOMST OCH ÅLDER

UTBILDNING OCH ÅLDER

Nästa steg är att se om det finns ett positivt samband mellan inkomst och utbildning, å ena sidan, och politiskt deltagande, å andra sidan. I graferna här nedan syns resultatet.

Vad vi nu kan tänka oss är en ytterligare variabel som påverkar – det är inte så att ålder styr politiskt deltagande, utan snarare är det så att ålder styr vilken inkomst och utbildning man kommer att få, vilket i sin tur styr vilket politiska deltagande man får. Ett motsvarande resultat hade man fått om man istället för ålder hade börjat med att titta på utbildningsnivå och inkomst. Efter att samkört en del statistik hade man ganska snart upptäckt att det inte enbart var inkomst och utbildningsnivå som styrde, utan inkomsten och utbildningsnivån påverkades av sådana faktorer som klass, kön, etnicitet och ålder.

ORSAKSRIKTNING

Förutom samband och isolering kan man titta på orsaksriktning, eller tidsordning, alltså i vilken ordning olika variabler kommer. Om man inte har koll på tidsordningen kan man lätt hamna i en fälla och tro att en sak orsakar en annan, eftersom man tror att den ligger före den andra i tid, när det kanske i själva verket är precis tvärtom. Det är därför viktigt att ta reda

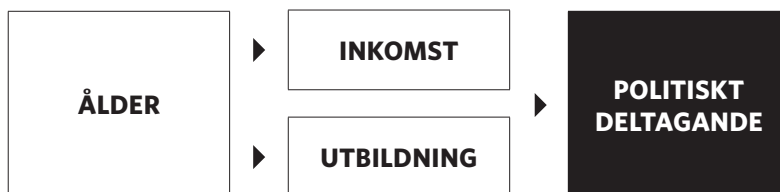
på det man kallar orsaksriktning, så att man inte läser sambandet baklänges. Förvisso skulle knappast politiskt deltagande skapa en viss ålder, men det kan finnas fall där orsaksriktningen går i båda riktningarna. Ett exempel på det skulle kunna vara mellan politiskt deltagande och politiskt intresse, där man skulle kunna tänka sig att politiskt intresse fanns innan det politiska deltagandet fanns, samtidigt som det politiska deltagandet också skulle kunna skapa ett ökat politiskt intresse – och därmed ligga före i tid.

ORSAKSMEKANISMER

När man isolerar är det betydelsefullt att försöka testa med så många bakgrundsvariabler som möjligt. Nu är det i stort sett omöjligt att testa för alla och få 100 procent av allas agerande förklarat. 10 procent av varför en viss person deltar eller inte deltar kan kanske förklaras av ålder, 20 procent av kön, 30 procent av klass, 20 procent av etnisk bakgrund, men det är inte nödvändigtvis så att man hittar de sista 20 procenten, som kommer efter det. Kanske kan de bero på slump eller på variabler som man saknar data för eller variabler som man av någon anledning inte vill lägga in i analysen.

Oavsett hur det förhåller sig gäller det alltid att testköra så många variabler som möjligt om man vill få en så sann bild som möjligt. En viktig del av testkörandet är att kartlägga de olika variabler som skulle kunna påverka, vilket kallas orsaksmekanismer, alltså att hitta de olika mellanliggande variabler som finns mellan det man undersöker och de bakomliggande variablerna. Ett exempel på det var när vi ”hittade” variablerna inkomst och utbildning, som låg mellan ålder och det politiska deltagande. Nästan alltid brukar det uttryckas i någon form av modell av något slag, som sedan testas mot statistik. Några exempel följer här bredvid:

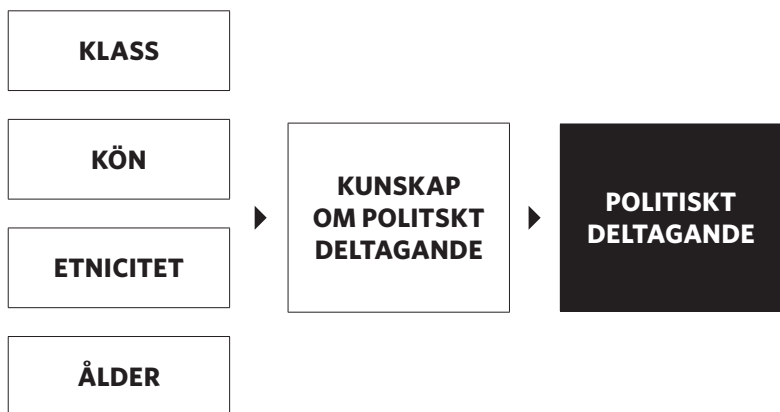
EXEMPEL 1

EXEMPEL 2

EXEMPEL 3

**VAD FÖRKLARAR
POLITISKT DELTAGANDE?**

VÄGAR TILL FLER UNGDOMAR I DEMOKRATIN – OCH MER DEMOKRATI FÖR UNGDOMAR

Ett mål med allt arbete med demokrati borde vara att lika många ungdomar som vuxna deltar politiskt. För att nå dit krävs olika typer av satsningar som riktar in sig på ungdomar, men utan att ungdomar stängs ute från de vanliga sätt att påverka som vuxna använder.

Från många kommuners sida sker satsningar med väldigt olika inriktningar. Få riktar in sig på det Ungdomsstyrelsen rekommenderar – att ge ungdomar kunskap om politiskt deltagande och låta dem delta på samma sätt som vuxna.

I förra kapitlet pratade vi om att 420 ungdomar i en genomsnittlig svensk kommun borde kontakta en politiker varje år. I det här kapitlet resonerar vi kring varför det inte är så i dag, och vad kommunen kan göra åt det. En viktig del av kapitlet är att visa att det finns andra sätt att arbeta på än vad kommunerna gör i dag.

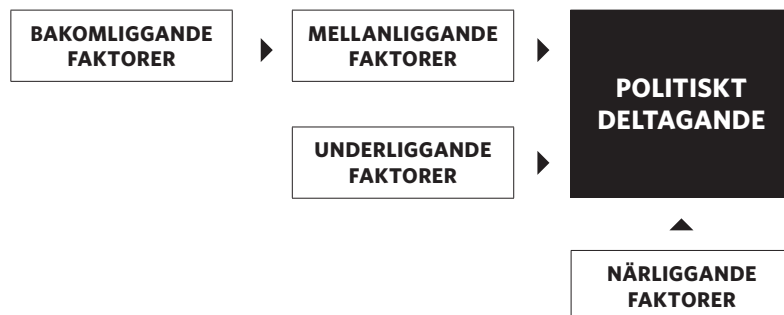
INLEDNING

I förra kapitlet diskuterade vi hur många som deltar politiskt och tittade på en rad olika siffror, alltifrån hur många som skrivit under en namnsamling till hur många som röstat i ett allmänt val. En sak vi diskuterade var hur många medborgare som varje år kontaktar en politiker för att föra fram en fråga eller för att diskutera politik. Finns det ungefär 30 000 personer i en genomsnittlig svensk kommun skulle det alltså handla om 4 200 medborgare som kontaktar en politiker. Om ungdomar mellan 13 och 19 år utgör ungefär en tiondel av alla medborgare blir motsvarande antal 420 ungdomar.

I det här kapitlet ska vi titta närmare på orsakerna till varför vissa grupper deltar eller inte deltar. I den statistik som fanns i förra kapitlet kunde vi se att det inte alltid fanns stora skillnader mellan ungdomar och vuxna – båda grupperna prioriterar samma frågor och deltar på liknande sätt. Men statistiken visade också att ungdomar deltar något mindre än vuxna och har sämre tilltro till sin egen förmåga att påverka politiskt, precis som flera andra grupper. Vill vi nu förklara det lägre politiska deltagandet så behöver vi hitta de faktorer som orsaker skillnaden mellan ungdomar och vuxna. Med det som grund kan vi sedan diskutera hur man kan komma åt problemet, alltså hur man kan få lika många ungdomar att delta som vuxna.

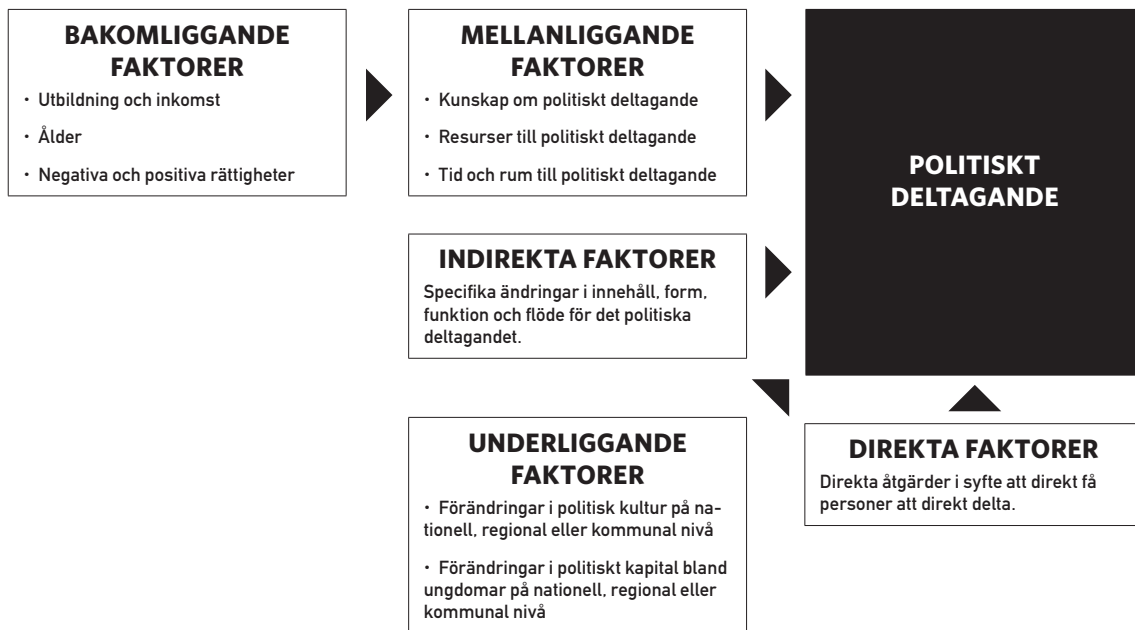
Arbetet med att höja ungdomars politiska deltagande kan ske på flera olika nivåer. För att illustrera det har vi försökt sammanfatta forskningen i en modell som skiljer mellan bakomliggande, mellanliggande, underliggande och närliggande faktorer. För att göra modellen så tydlig som möjligt har vi senare delat upp de närliggande faktorerna i direkta och indirekta faktorer. Poängen med modellen är att visa upp ett förhållande mellan orsak och verkan, där olika orsaksmekanismer samverkar, så att det blir tydligt vilka

faktorer som ligger ”närmare” eller ”längre bort” från det politiska deltagandet, alltså vilka faktorer som är mer grundläggande än andra. Ett exempel är att en persons inkomst och utbildningsnivå, som finns hos de bakomliggande faktorerna, är mer grundläggande, än exempelvis om personen tagit del av kommunens information och marknadsföring, vilket är en del av de närliggande faktorerna.

Med modellen gör vi ett försök, så hjälpligt det går, att försöka sammanfatta de flesta av de faktorer som brukar förekomma i demokratiforskningen eller som aktualiseras av kommuner runt om i landet, när de på olika sätt försöker stärka medborgares politiska deltagande. En utgångspunkt för hela modellen är att man så långt det är möjligt bör angripa ett problem vid roten. Hellre än att fokusera på de närliggande faktorerna bör man satsa på de bakomliggande, mellanliggande eller underliggande faktorerna, även om det kostar mer resurser eller ställer en kommun inför större utmaningar. En annan utgångspunkt är att det krävs en balanserad satsning på flera olika faktorer för att få resultat. Många kommuner riskerar att använda sig av ytliga eller alltför enkla lösningar för att få ungdomar att delta politiskt, istället för att satsa på att förbättra situationen från grunden.

MODELL ÖVER POLITISKT DELTAGANDE

BAKOMLIGGANDE FAKTORER

BAKOMLIGGANDE FAKTORER

- Utbildning och inkomst
- Ålder
- Negativa och positiva rättigheter

Vi kan börja med att titta på bakomliggande faktorer. Många avhandlingar i både svensk och internationell demokratiforskning handlar om de mest grundläggande faktorerna som påverkar varför vi gör något. Precis som inom sociologisk eller historisk forskning handlar det ofta om faktorer som klass, kön och etnicitet. Det finns vissa undantag, men i allmänhet visar demokratiforskningen att klass och kön är avgörande för en persons politiska deltagande. Kring etnicitet finns motstridiga resultat, där vissa undersökningar landar i att etnicitet har betydelse medan andra menar att klass snarare än etnicitet är den avgörande faktorn.

Under de senaste årtiondena har sexualitet, funktionshinder och ålder lyfts fram som andra viktiga faktorer. Precis som kön, etnisk härkomst och könsöverskridande uttryck finns sådana faktorer även med i den nuvarande diskrimineringslagen. Historiskt sett har demokratiforskningen undersökt faktorer som klass, kön och etnicitet i större utsträckning än sexualitet, funktionshinder och ålder. Om någon faktor undersökts mer än andra är det troligtvis klass – många undersökningar visar att den som är mest passiv i samhället oftast är en person med ett arbetaryrke, även om den fackliga anslutningen bland personer med arbetarbakgrund är förhållandevis hög.

På olika sätt går det att dra paralleller mellan klass, kön och etnicitet och den situation som ungdomar befinner sig i, något vi ska göra i den här delen av kapitlet. Ett sådant sätt att resonera finns med på sina håll i ungdomsforskningen men har sällan fått genomslag i den statliga och kommunala ungdomspolitiken, där man mer sällan uppmärksammat sådana aspekter som att ungdomar i allmänhet av avsevärt lägre inkomst och kortare utbildning än vuxna, att ålder kan vara en diskrimineringsgrund eller att ungdomars position i samhället kan ha flera paralleller till kvinnors. Med alla dessa saker i bakhuvudet kan vi komma ett steg närmare att förklara varför färre ungdomar deltar politiskt än vuxna – vuxna har nämligen i allmänhet en helt annan typ av villkor än ungdomar.

UNGDOMAR OCH KLASS

Frågor om ungdomar och klass kan handla om att vissa ungdomar tillhör vissa samhällsklasser eller att vissa personer i vissa samhällsklasser är ungdomar. Nu ska vi titta närmare på en annan aspekt av saken, genom att jämföra ungdomars villkor med det man annars brukar koppla samman med klass. Hur klass definieras varierar i forskningen. Inom sociologin kan exempelvis klass få en kulturellt präglad innebörd och handla om olika klasspositioner, som påverkar alltifrån vilka kläder man har på sig till vilka möbler man har hemma. Inom statsvetenskapen, särskilt inom demokrati-forskningen, är det vanligare att utgå från faktorer som inkomst och utbildning, där man antar att en person med hög inkomst och längre utbildning tillhör en högre samhällsklass medan en person med lägre inkomst och kortare utbildning tillhör en lägre samhällsklass. Allt som oftast brukar inkomst mätas i antal kronor man tjänar före eller efter skatt, medan utbildning mäts i vilka stadier man har påbörjat alternativt avslutat, exempelvis om man har påbörjat alternativt avslutat grundskole-, gymnasie-, högskole- och forskarutbildning eller någon annan form av utbildning som kvalificerad yrkesutbildning eller folkhögskolestudier.

HYPOTES

Har ungdomar lägre inkomst och mindre utbildning än vuxna kommer färre ungdomar än vuxna att delta politiskt.

Alltså kommer de 14 procent som tar kontakt med politiker varje år i högre grad bestå av vuxna än av ungdomar.

De 420 ungdomar som vi antar tar kontakt med politiker varje år kommer också att vara färre – hur mycket beror på i vilken grad inkomsten och utbildningen skiljer sig åt mellan ungdomar och vuxna.

UNGDOMAR OCH INKOMST

Vid en första anblick kan det verka ganska självklart att ungdomar har lägre inkomst än vuxna. Studiebidraget för elever i gymnasiet är 1 050 kronor per månad, under tio månader, vilket innebär en årslön på 10 500 kronor. För elever i övre grundskolan, alltså det man brukar räkna som årskurs 6–9, utgår inget specifikt studiemedel utan ett barnbidrag på samma belopp, som betalas direkt till vårdnadshavaren och inte direkt till barnet. I Sverige är den genomsnittliga förvärvsinkomsten i Sverige för personer mellan 20–64 år cirka 21 000 kronor medan medianlönen ligger på cirka 20 000 kronor, enligt Statistiska centralbyrån, vilket motsvarar en årsinkomst på cirka 252 000 kronor respektive 239 000 kronor.

När siffrorna ställs upp så här verkar det alltså som att vuxna har en avsevärt högre inkomst i genomsnitt än ungdomar. Men fullt så stor är inte skillnaden som den verkar här ovan. Några olika saker måste tas in i beräkningen:

- Mellan 13–14 år är arbete tillåtet högst 7 timmar per dag och högst 35 timmar per vecka. När en person fyllt 15 år är det tillåtet att arbeta högst 8 timmar per dag och högst 40 timmar vecka. Mellan 16–19 års ålder är medelinkomsten 19 900 kronor per år medan medianinkomsten enbart är 6 000 kronor per år, där skillnaden sannolikt beror på att ett antal personer som inte går i gymnasiet eller nyss lämnat gymnasiet tjänar betydligt mer än

de som fortfarande går i gymnasiet. Per månad handlar det om cirka 1700 kronor respektive 500 kronor.

- Enligt föräldrabalken har vårdnadshavaren försörjningsansvar fram till att barnet avslutat sina gymnasiestudier. Enligt Konsumentverket, som varje år beräknar vilka omkostnader en genomsnittlig familj har, är omkostnaden 7500 för en genomsnittlig pojke och 7600 kronor för en genomsnittlig flicka. I genomsnitt, oavsett kön, handlar det om 7550 kronor, som alltså ska motsvara de utlägg för hyra, mat, kläder, förbrukningsvaror osv. som en vanlig vuxen person har.
- En viktig aspekt av jämförelser mellan ungdomar och vuxnas inkomst är att också ta med skatt, eftersom studiebidraget är ett bidrag och inte baserar sig på en skattepliktig inkomst. Enligt Statistiska centralbyrån är en genomsnittlig kommunalskatt 31,25. Om vi räknar med att studiebidraget och föräldrarnas omkostnader enligt Konsumentverket är kostnader efter skatt, så blir alltså den ”verkliga” inkomsten 31,25 högre, 1 378 kronor för studiebidraget och 9 500 kronor för omkostnaderna enligt Konsumentverket.

Om de olika delarna av ungdomars inkomst räknas samman blir summan en inkomst på 12 800 kronor, baserat på 2009 års siffror. Lägg den faktiska förvärvsinkomsten till blir det 14 500 kronor respektive 13 500 kronor, beroende på om vi räknar på den genomsnittliga inkomsten eller medianen. Med tanke på att studiemedlet enbart gäller tio månader per år, så handlar det alltså sammanlagt om 174 000 respektive 162 000 kronor i inkomst per år, vilket är så mycket som 78 000 kronor mindre än vuxnas lön per år eller 6 500 kronor mindre än vuxnas lön per månad. Hur mycket hypotetiskt räkneexempel ungdomars inkomst än må vara, kan vi alltså konstatera att ungdomar har betydligt mindre inkomst än en vuxen person. När vi då vet att lägre inkomst leder till mindre politiskt deltagande hos andra medborgare så har vi en viktig förklaring till varför färre ungdomar än vuxna deltar politiskt.

UNGDOMAR OCH UTBILDNING

Enligt Statistiska centralbyrån är den vanligaste utbildningsnivån i Sverige en avslutad gymnasieutbildning. I åldersgruppen 25–64 år har 46 procent gymnasial utbildning som högsta avslutade utbildning, 14 procent avslutad

eftergymnasial utbildning kortare än tre år och 22 procent avslutad eftergymnasial utbildning tre år eller längre. 15 procent har enbart förgymnasial utbildning som sin högsta avslutade utbildning. I åldersgruppen 55–64 år är enbart förgymnasial utbildning vanligast, då det rör sig om 25 procent. I åldersgruppen 25–55 år har 10 procent enbart förgymnasial utbildning.

Det krävs ingen statistik för att konstatera att ungdomar i allmänhet har avsevärt lägre utbildningsnivå än vuxna. En 15- eller 16-årig person har i allmänhet en avslutad grundskoleutbildning, men inte mer än så, vilket alltså enbart 10 procent av vuxna personer mellan 25 och 55 år har. En person som är yngre än så, alltså någonstans mellan 13 och 16 år, har inte ens avslutat sin grundskoleutbildning, vilket ger den åldersgruppen en lägre utbildningsnivå än de allra flesta vuxna. En person mellan 16 och 19 år håller på att gå igenom sin gymnasieutbildning, men har inte avslutat den förrän vid 18 eller 19 års ålder. Mycket få personer mellan 13 och 19 år har någon eftergymnasial utbildning, av uppenbara skäl. Det bör dock påpekas att 27 procent av alla personer mellan 25 och 64 år enbart har en äldre, tvåårig gymnasieutbildning, vilket gör att de ungdomar som går sitt tredje år i gymnasiet i dag alltså är på väg att skaffa något längre utbildning än dessa vuxna personer.

Jämförelser mellan ungdomars och vuxnas utbildning görs sällan. Oftast tas det helt enkelt för givet att ungdomar har mindre utbildning än vuxna, utan att man funderar över vilka konsekvenser det får. Men när forskningen konstaterar att de som deltar politiskt i störst utsträckning är personer med högskoleutbildning, kan det finnas skäl att ta i beaktning att inte en enda person mellan 13 och 19 år har en sådan utbildning. Med en lägre utbildningsnivå följer också att färre ungdomar än vuxna kommer att delta politiskt.

RESULTAT

Enligt statistiken har ungdomar avsevärt lägre inkomst och i allmänhet lägre utbildningsnivå än vuxna.

Det är förmodligen färre än 14 procent av alla ungdomar som under det senaste året kontaktat en politiker, vilket i den genomsnittliga kommunen innebär färre än 420 ungdomar.

UNGDOMAR OCH DISKRIMINERING

HYPOTES

Finns det diskriminering av ungdomar, och den påverkar även den kommunala politiken, så kommer färre ungdomar att delta politiskt.

Hittills har vi tittat på en slags motsvarighet till klass för ungdomar, alltså den inkomst och den utbildningsnivå som ungdomar har i förhållande till vuxna. Ett sätt att gå vidare är att titta på en motsvarighet till det man brukar kalla för etnicitet, alltså vilken härkomst en person har. Begreppet etnicitet brukar oftast få både en biologisk och en kulturell betydelse, vilket gör att det refererar både till den tillhörighet man får av att tillhöra en grupp av människor med både gemensamt ursprung, vilket man antar är kulturellt, och gemensamma egenskaper, vilket man antar att är biologiskt, åtminstone i hur personers yttre ser ut.

En del forskning pekar på att etnicitet har betydelse för hur högt ens politiskt deltagande blir, vilket kopplas samman med det som brukar benämnas diskriminering, alltså att man behandlar människor olika på grund av ovidkommande skäl. En utgångspunkt är att fördomar, värderingar och attityder mot personer med en viss bakgrund eller vissa egenskaper gör att sådana personer antingen stängs ute från det politiska deltagandet eller självmant väljer att inte delta, eftersom de vet att de inte kommer att respekteras.

En fråga som kan ställas är i vilken grad även ungdomar är diskriminerade i det politiska livet, alltså i vilken grad ungdomar stängs ute från politiska sammanhang eller självmant stannar hemma. Få undersökningar finns på området, men faktum är att ålder är en diskrimineringsgrund i den nuvarande diskrimineringslagen, om än tillämplad i lägre grad än de andra diskrimineringsgrunderna. Utgår vi från att det skulle kunna finnas fördomar och negativa attityder till ungdomar – motsvarande det man brukar referera till sexism, homofobi och rasism kopplat till kvinnor, HBT-personer och personer med en viss härkomst – så kan man alltså tänka sig att ålder blir en diskriminerande faktor som påverkar det politiska deltagandet.

I en del kommuner har man börjat närma sig tanken på att ungdomar skulle kunna vara strukturellt underordnade vuxna, på samma sätt som kvinnor är strukturellt underordnade män eller personer av viss etnisk härkomst är strukturellt underordnade personer med en "svensk" etnisk härkomst. En del kommuner har även dragit igång projekt för att försöka påverka de negativa värderingar och attityder som exempelvis politiker och tjänstemän skulle kunna ha gentemot ungdomar. Inte sällan har utgångspunkten varit att "se ungdomar som en resurs".

En fördel med projekten har varit att frågor om diskriminering kommit upp till ytan, samtidigt som arbete med diskriminering är svårt – risken med arbetet är alltid att den som tidigare diskriminerat börjar särbehandla den grupp som tidigare diskriminerats, snarare än att lyckas med det som är antidiskrimineringsarbetets syfte, nämligen att alla oavsett ålder, kön, etnicitet eller sexualitet ska behandlas på samma sätt. På så sätt ställs höga krav på kommuner att varken vara illvilliga eller välvilliga i förhållande till ungdomar, att varken diskriminera ungdomar på ett negativt eller ett positivt sätt, alltså i bemärkelsen lyfta fram dem som något annat än vanliga medborgare.

RESULTAT

Med diskriminering av ungdomar, om de behandlas sämre än vuxna, så kommer färre ungdomar att delta politiskt.

UNGDOMAR OCH NEGATIVA OCH POSITIVA RÄTTIGHETER

HYPOTES

Har ungdomar andra positiva och negativa rättigheter än vuxna så kommer också färre ungdomar att delta politiskt.

Hittills har vi dragit paralleller mellan ungdomar och klass respektive etnicitet. En annan parallell som kan vara meningsfull, om vi vill förklara varför något färre ungdomar än vuxna deltar politiskt, är att göra en bredare översyn över ungdomars villkor, exempelvis med paralleller till faktorn kön. I ett sådant fall skulle vi kunna titta hur kvinnors villkor ser ut eller har sett ut historiskt sett, för att se om det finns några gemensamma kännetecken, med tanke på att även kvinnor deltar politiskt mindre än män. En sådan jämförelse skulle kunna utgå från en uppdelning i ungdomspolitiken kring ungdomars makt, ungdomars kultur, ungdomars välfärd och ungdomars självständighet. En del av dessa frågor tas upp i den statliga ungdomspolitiken medan andra mer förekommer i den svenska, europeiska och amerikanska ungdomsforskningen.

UNGDOMARS MAKT

- Ungdomar saknar rösträtt och är inte myndiga, något som gör att de inte har samma rättigheter och skyldigheter som andra medborgare, vilket sannolikt kan påverka det politiska deltagandet.
- Ungdomar blir inte straffmyndiga förrän de är 15 år vilket antagligen påverkar synen hos ungdomar på deras samhälleliga rättigheter och skyldigheter.
- En ytterligare aspekt handlar om den makt som föräldrar har. I ett läge där föräldrar fattar många avgörande beslut för en yngre person, tills personen blir 18 år, så påverkas naturligtvis hur mycket ansvar man förväntar sig att en yngre person ska ta eller hur personen själv ser på sina rättigheter och skyldigheter.

UNGDOMARS KULTUR

- När man diskuterar ungdomars kultur sker det ofta utifrån välfärd, alltså i betydelsen att det är viktigt att stat och kommuner skjuter till resurser till kultur och fritid för ungdomar.
- I den ungdomspolitiska forskningen har ungdomars kultur en bredare betydelse och refererar då till ungdomskulturen, alltså den stil och de kulturella uttryckssätt som är förknippat med ungdomar.
- Framför allt ungdomskulturen syns i olika subkulturer, exempelvis jazz, rock, pop, reggae, punk, hårdrock, synth, hiphop, indie, techno och emo.
- Precis som ungdomskulturforskningen har visat har många av uttryckssätten befunnit sig i opposition mot vuxenvärlden eller lett fram till olika typer av reaktioner från vuxna.

UNGDOMARS VÄLFÄRD

- I den statliga ungdomspolitikerna har välfärd alltid varit den viktigaste utgångspunkten. I den offentliga debatten har det synts de senaste åren, exempelvis genom debatter om ungdomsarbetslöshet eller bostadsbrist för ungdomar.
- Några viktiga välfärdsfrågor för ungdomar kan vara frågor om bostäder, arbete, kultur, fritid och hälsa och det som brukar kopplas samman med socialt arbete, alltså frågor om alkohol, narkotika och tobak..
- En viktig välfärdsfråga är naturligtvis också frågor om inkomst och utbildning, som vi redan diskuterat i det här kapitlet – överlag är frågor om att resurser ska fördelas jämnt mellan ungdomar och vuxna en avgörande fråga.

UNGDOMARS SJÄLVSTÄNDIGHET

- En aspekt som inte dykt upp på samma sätt som välfärd i den statliga ungdomspolitikerna är frågor om ungdomars självständighet.
- Några sådana frågor kan handla om ungdomars sexualitet, konsumtion och media.
- På liknande sätt har inte alltid frågor om ungdomars yttrandefrihet och föreningsfrihet lyfts upp, även om de är en del av ungdomars självständighet och de mänskliga rättigheterna. Genom historien har det också funnits exempel på när ungdomar inte fått äga sina egna organisationer, något som bland andra Ungdomsstyrelsen pekat på.

Ett sätt att beskriva de olika områdena inom ungdomspolitiken är det man brukar kalla för positiva och negativa rättigheter, som också förekommer när man pratar om mänskliga rättigheter. Positiva rättigheter, även kallat välfärdsrättigheter, är rättigheter som staten eller kommunen bör ge medborgarna. Negativa rättigheter, även kallat grundläggande frihet, är saker som kommunen bör låta medborgarna göra, alltså rätten att inte bli hindrad eller tvingad att göra något. På många sätt stämmer de positiva rättigheterna överens med det vi kallar för ungdomars välfärd och de negativa rättigheterna med ungdomars självständighet. För ungdomars makt och ungdomars kultur finns inte motsvarande terminologi, även om man kan kalla ungdomars makt ”objektiva” rättigheter, alltså rätten att agera och ställa krav, och ungdomars kultur för ”subjektiva” rättigheter, alltså rätten att vara och finnas till på det sätt man vill

Hur många paralleller man vill dra mellan ungdomars villkor och kvinnors är en öppen fråga, på samma sätt som det inte är självklart om ålder är samma slags diskrimineringsgrund som etnicitet. Mycket pekar dock på att det finns gemensamma nämnare mellan kvinnor och ungdomars villkor. En utgångspunkt skulle kunna vara att om ungdomar har sämre villkor när det kommer till makt, kultur, välfärd och självständighet, på samma sätt som kvinnor tidigare låg efter, så kommer de också att delta mindre politiskt. Tänker vi på det sättet skulle alltså en jämförelse mellan positiva och negativa rättigheter, så som de kommer till uttryck för ungdomar respektive vuxna, vara viktiga att göra för att reda ut vad som är orsak och verkan när det kommer till politiskt deltagande.

RESULTAT

Har ungdomar sämre villkor än vuxna när det kommer till makt, kultur, välfärd och självständighet, så kommer man också att delta mindre politiskt.

MELLANLIGGANDE FAKTORER

MELLANLIGGANDE FAKTORER

- Kunskap om politiskt deltagande
- Resurser till politiskt deltagande
- Tid och rum till politiskt deltagande

Om vi bara tar hänsyn till de bakomliggande faktorerna så kan vi konstatera att 420 ungdomar i den genomsnittliga kommunen sannolikt inte kommer att delta politiskt, utan att det snarare handlar om ett betydligt mindre antal personer. Hur man som politiker ställer sig till detta beror på kommunen. Faktum är att få kommuner i dag bedriver något särskilt arbete för att få fler personer med lägre inkomst eller mindre utbildning att delta mer politiskt, medan många kommuner bedriver ett arbete att få ungdomar att delta mer.

Kommunalpolitiker som ändå skulle vilja höja ungdomars politiska deltagande skulle, precis som för andra grupper, ha en utmaning framför sig. Kanske skulle kommunpolitikerna kunna fatta beslut om sommarjobb till alla ungdomar i kommunen, vilket skulle höja ungdomars inkomst, samtidigt som kommunpolitikerna inte skulle ha möjlighet att påverka nivån på studiemedel. Kanske skulle kommunalpolitikerna kunna dra igång fler offensiva satsningar på ungdomars villkor, på bättre arbetsmiljö i skolan, bättre skolmat, fler ungdomsgårdar, fler idrottsplaner, fler kulturhus, bättre ungdomshälsa och mer pengar till ungdomsorganisationerna i kommunen. En del av det skulle kunna kompensera för lägre inkomst och utbildningsnivå, men inte helt och hållet.

För att komma längre skulle kommunalpolitikerna vara tvungen att gå runt problematiken, genom att göra satsningar direkt på ungdomars politiska del-

tagande och inte på deras allmänna villkor. En sådan satsning skulle kunna vara provocerande för vissa, genom att politikerna inte valde att satsa direkt på förbättrade villkor för ungdomar, samtidigt som den kanske vore nödvändig för att det politiska deltagandet överhuvudtaget skulle kunna höjas. För att komma dit skulle en första satsning vara att ta sig an de mellanliggande faktorerna, som i vår modell handlar om kunskap om samt resurser, tid och rum till politiskt deltagande.

HYPOTES

Satsar vi på mer kunskap om och resurser till politiskt deltagande för ungdomar så kommer också fler ungdomar att delta politiskt.

En möjlighet då är att vi kommer att ta ett stort kliv upp mot målet om 420 ungdomar som kontaktar en politiker varje år. Hur stort klivet blir beror på hur mycket kunskap och resurser vi slår an.

UNGDOMAR OCH KUNSKAP OM POLITISKT DELTAGANDE

I Sverige skriver Ungdomsstyrelsen i sin senaste rapport om ungdomsråd, ”Lika olika som lika”, att den viktigaste satsningen som kommuner kan göra för att öka ungdomars politiska deltagande är att öka deras kunskap om hur kommunen fungerar och vilka vägar som finns för att påverka. Precis som Ungdomsstyrelsen påtalar i rapporten handlar det om att utbilda ungdomar om vilka vägar som finns för alla medborgare, även vuxna, att påverka och vad som står i de lagar som gäller för kommunen. Ungdomsstyrelsen lägger ett stort ansvar på skolan för detta arbete samtidigt som man också påpekar att kommunen kan ha en viktig roll i att sprida information.

För att åskådliggöra vilken typ av kunskap det kan handla om kan vi gå tillbaka till listan över vilka formella sätt som finns att påverka kommunen, enligt de lagar som gäller alla medborgare:

RÄTTIGHETER FÖR VALDEMOKRATIN

Du som medborgare får

- rösta i allmänna val
- rösta i folkomröstningar och väcka fråga om folkomröstning
- kandidera till förtroendeposter i kommunfullmäktige och politiska nämnder.

RÄTTIGHETER FÖR DELTAGARDEMOKRATIN

Du som medborgare får

- begära ut allmän handling från alla kommunala myndigheter
- överklaga kommunala beslut
- ta del av alla protokoll från möten med kommunstyrelsen, kommunfullmäktige och nämnder
- skriva brev till eller på andra sätt kontakta politiker eller förvaltning och få svar inom tre veckor
- lyssna på alla kommunfullmäktigemöten
- lämna svar i de fall kommunerna lägger eller ställer ut förslag på remiss
- lämna medborgarförslag till kommunfullmäktige om kommunen har infört en sådan bestämmelse.

RÄTTIGHETER FÖR SAMTALSDEMOKRATIN

Du som medborgare får

- på allmänna platser eller på andra ställen lov att samtala, diskutera, debattera och föra en dialog om politik
- skriva artiklar eller insändare i tidningar eller på nätet.

Hur kunskapen ska spridas är en öppen fråga. Ungdomsstyrelsens påpekande att skolan har en viktig roll är riktigt. För kommunpolitiker finns det däremot begränsade möjligheter att styra innehållet i skolan. Kursplaner för ämnen som samhällskunskap är också relativt vaga och tar inte specifikt upp politiskt deltagande i den kommunala demokratin. Med stor sannolikhet behöver alltså kommunen genomföra egna satsningar, antingen mot alla medborgare eller specifikt mot de grupper som deltar mindre politiskt, exempelvis ungdomar.

En sådan satsning skulle kunna se ut på många olika sätt, men behöver antagligen gå på djupet, så att det inte enbart handlar om information eller kommunikation. En lösning som få kommuner har provat, men som sannolikt skulle ge resultat, är att ha specialutbildade utbildare, som kunde vara ute på skolor och arbetsplatser och där gå igenom hur kommunen fungerar. En annan är att producera mer djupgående utbildningsmaterial, kanske rent av i bokform, som kan spridas till medborgarna. Utbildningsdagar eller mindre studiecirklar om hur man påverkar kan även det ha sina poänger. För grundskolan och gymnasiet skulle en satsning på studiebesök på kommunhuset vara en bra idé och det samma gäller att skicka ut personer som arbetar för kommunen ut till skolor och arbetsplatser.

UNGDOMAR OCH ANDRA ASPEKTER AV POLITISKT DELTAGANDE

Inte bara kunskap utan även resurser, tid och rum påverkar hur mycket en viss grupp kan delta politiskt. En del kommuner arbetar med dessa frågor genom att satsa resurser på ungdomars organisering. I flera städer finns exempelvis anställda personer som stödjer elevkårerna och elevråden i staden – vilket är en fråga om kunskap – och i andra städer är man generösa med projektbidrag eller ”snabba slantar” för ungdomar som vill driva projekt. I många städer finns även särskilda lokaler för ungdomar som vill genomföra saker – alltifrån ungdomsgårdar till kulturhus eller idrottsplaner. För andra kommuner handlar det om att fördela mer tid, exempelvis genom att ge ungdomar större tillgänglighet till lokaler än andra grupper.

Frågan om hur ungdomars organisering ska stödjas är en del av de underliggande faktorerna, som diskuteras längre fram i rapporten. För det politiska deltagandet kan man lyfta upp andra satsningar, som dem på medborgarkontor som öppnats i många kommuner, vilka ger både tid, rum och resurser för politiskt deltagande. På samma sätt som för ungdomars organisering kan det också finnas skäl att fundera på att ge resurser till de ungdomar som deltar politiskt. Får en samling ungdomar nej av en politiker, efter att ha skrivit ett brev till förvaltningen, skulle kommunen exempelvis kunna ge pengar för att samma ungdomar skulle kunna driva en kampanj. En liknande sak kan vara att ge extra kunskap och resurser till de ungdomar som vill överklaga beslut eller begära ut allmän handling.

RESULTAT

Satsar vi på mer kunskap om och resurser till politiskt deltagande för ungdomar så kommer också fler ungdomar att delta politiskt.

En satsning på mer kunskap om politiskt deltagande bör rikta in sig på kunskap om de sätt som annars används för att delta politiskt, exempelvis av vuxna.

UNDERLIGGANDE FAKTORER

UNDERLIGGANDE FAKTORER

- Förändringar i politisk kultur på nationell, regional eller kommunal nivå
- Förändringar i politiskt kapital bland ungdomar på nationell, regional eller kommunal nivå

Två begrepp som förekommer i forskningen kring politiskt deltagande är politisk kultur och politiskt kapital, som på olika sätt antas påverka i vilken grad medborgare deltar politiskt. Precis som många andra aspekter av politiskt deltagande kan politisk kultur och politiskt kapital delas upp på många olika sätt, där en enskild person kan ha ett visst politiskt kapital samtidigt som ett helt kollektiv kan ha ett annat. En politisk kultur kan även variera, mellan olika samhällsklasser eller mellan olika länder, vilket även innebär att den politiska kulturen kan variera mellan olika kommuner eller mellan olika grupper av ungdomar.

POLITISK KULTUR

HYPOTES

Kommuner som satsar på att förändra den politiska kulturen bland ungdomarna i kommunen kan höja det politiska deltagandet hos ungdomar.

Enligt den ursprungliga forskningen kring politisk kultur handlar politisk kultur om de attityder och värderingar som medborgarna har till politik. Precis som andra former av kultur skapas politisk kultur i många olika sammanhang: framför TV-apparaten eller när man läser en artikel i en tidning, i samtal med vänner och familj, på ett möte med kommunfullmäktige eller runt fikabordet hos ett partipolitiskt ungdomsförbund. Vilka attityder och

värderingar som etableras och hur är därför en utmaning för forskningen att utreda. En avgörande fråga är hur attityder, värderingar och föreställningar påverkar medborgares agerande och därmed de politiska institutionerna – och hur de politiska institutionerna påverkar medborgarnas agerande och därmed den politiska kulturen.

Vi skulle kunna utgå från att ungdomar är del av ungefär samma politiska kultur som vuxna, samtidigt som vi också skulle kunna tänka oss att det finns vissa delar av den politiska kulturen som är specifik för ungdomar. Om vi tänker oss att den politiska kulturen – i det här fallet ungdomars attityder till, värderingar kring och föreställningar om politik – påverkar hur ungdomar agerar så borde den politiska kulturen vara viktig att ändra på. Faktum är också att många kommuner driver projekt vars underliggande syfte är att genomföra en sådan förändring. I en del kommuner verkar exempelvis ungdomsråd eller ungdomsparlament vara ett sätt att försöka skapa ringar på vattnet. Genom att ta in en samling ungdomar i ett politiskt sammanhang och där övertyga dem om att kommunpolitik är något intressant, så antar man att dessa ungdomar senare ska sprida vidare samma attityd till andra ungdomar.

Politisk kultur är att är dock ett resultat av många samhälleliga faktorer. Om vi nu pratar om den kultur som är specifik för ungdomar kan en påverkande faktor vara ungdomskultur. Ungdomskultur byggs ofta underifrån, genom att något plockas upp ”på gatan” och sedan går vidare till de olika medieformer där ungdomskulturen kommuniceras. Ofta produceras ungdomskulturen i en helt annan stad, i en helt annan del av landet, för att senare ”sippra ned” till den kommun där man befinner sig. Överlag är det väldigt svårt för vuxna att ta ett steg in i ungdomskulturen och skapa den trovärdighet som krävs för att man ska kunna påverka ungdomskulturen.

I en del kommuner kan effekterna av att kommunen tar ett steg in i ungdomskulturen vara direkt negativa, genom att man skapar en särskild subkultur för de ungdomar som deltar i kommunens politiska verksamhet, och samtidigt, som en följd av detta, bygger en barriär för de ungdomar som inte identifierar sig med eller känner igen sig i den kulturen. En risk är även att den subkultur som skapas kommer att vara präglad av vuxenkulturen i

exempelvis kommunfullmäktige eller i de politiska nämnderna, och att de ungdomar som söker sig till de kommunala arrangemangen är sådana ungdomar som identifierar sig med och känner sig hemma i den vuxenkulturen, snarare än i ungdomskulturen. Med tanke på hur skarpa gränserna kan vara mellan ungdomskultur och vuxenkultur finns det alltså en risk att politiskt deltagande associeras med de ungdomar som identifierar sig mer med vuxenkultur än ungdomskultur.

Ett alternativ för att påverka den politiska kulturen i en kommun är att satsa på de initiativ och aktiviteter som redan finns i kommunen, där ungdomar själva engagerar sig och gör saker tillsammans. På så sätt kan man stärka det man kallar för föreningslivet, det civila samhället eller folkrörelserna, som kan finnas i alltifrån partipolitiska ungdomsförbund och idrottsföreningar till elevkårer eller ungdomsråd. Med en sådan satsning – som skulle kunna handla om att tillhandahålla pengar och lokaler för de olika föreningarna tillsammans med anställda som hjälpte dem – skulle det byggas upp ett starkare civilt samhälle i kommunen som i sin tur skulle kunna medverka till att skapa en starkare politisk kultur i kommunen. Med det som grund skulle också den politiska kultur som spreds kunna vara en del av ungdomskulturen, snarare än att komma från ”vuxenkulturen” från första början.

RESULTAT

Kommuner har många gånger små möjligheter att ändra på den politiska kulturen hos ungdomar och kan riskera att skapa en politisk kultur som får färre att engagera sig än fler. En kommun som satsar resurser på föreningslivet i kommunen, där ungdomar befinner sig, kan dock komma att påverka den politiska kulturen i en positiv riktning.

POLITISKT KAPITAL

HYPOTES

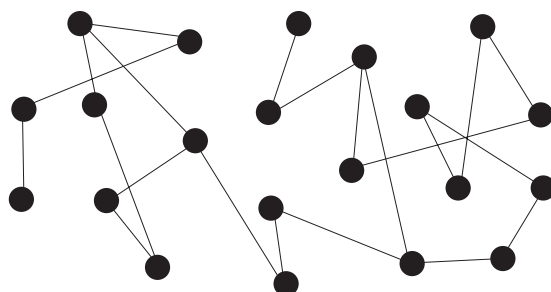
Kommuner som satsar på att stärka de sociala, de ekonomiska, de kulturella och de politiska banden mellan ungdomarna i en kommun kommer att skapa ett ökat politiskt deltagande från ungdomars sida.

Ett annat begrepp som används i demokratiforskningen är politiskt kapital, vilket brukar placeras bredvid exempelvis socialt kapital, ekonomiskt kapital och kulturellt kapital. Begreppet sammanfattar stora delar av det som tas upp i det här kapitlet, eftersom politiskt kapital är knutet till makt och den enskilde medborgarens förmåga att påverka. Det är ingen överraskning att demokratiforskningen visar att de grupper som har svagare socialt, ekonomiskt och kulturellt kapital också har svagare politiskt kapital. Ungdomar har svagare politiskt kapital än vuxna – de har sämre förmåga, mindre makt, att påverka politiskt.

För att inte återupprepa det som redan sagts i rapporten skulle vi vilja visa på de kopplingar som finns mellan medborgares sociala, ekonomiska, kulturella och politiska kapital. Ett sätt att göra det på är att ta vägen via det sociala kapitalet, som ofta används på ett sätt i demokratiforskningen som påminner om eller är liktydigt med politiskt kapital.

En definition av socialt kapital är att det är ett mått på det förtroende och den tillit som finns mellan olika personer i ett visst sammanhang. En annan handlar om att socialt kapital visar på vilka relationer som finns mellan olika personer och hur starka de relationerna är. Ytterligare en definition kopplar socialt kapital till de relationer som finns i det civila samhället och i föreningslivet – och förutsätter att ett starkare föreningsliv även gör att fler medborgare deltar politiskt. Utgångspunkten för alla definitionerna är att en enskild persons handlingsförmåga försämras av ett lågt socialt kapital, oavsett om det handlar om att personen befinner sig i ett sammanhang där tilliten är låg, om att personen har få sociala relationer eller om att personen inte är en del av det lokala föreningslivet.

Ett sätt att illustrera vilka relationer som finns mellan olika personer är att rita upp så kallade sociogram, där man slår fast vem som känner vem och vem som har kontakt med vem. Ett exempel på ett sådant sociogram finns här nedanför. Ett annat sätt är att prata om olika typer av relationer. Man kan till exempel skilja mellan ”bridging” och ”bonding”: ”bridging”, beskriver de personer som är broar mellan olika grupper medan ”bonding” betyder sammanhållningen, banden, inom en grupp. Många anser att det krävs både broar och band för att skapa handlingsförmåga i ett sammanhang.

En kommun som vill stärka ungdomars politiska kapital har alltså mycket att vinna på att stärka de sociala, ekonomiska, kulturella och politiska banden mellan ungdomar. När fler ungdomar känner fler andra ungdomar – i sociala, ekonomiska, kulturella och politiska sammanhang – så har också fler ungdomar en större handlingsförmåga att agera. De står inte ensamma utan har kontakter med andra, kontakter som sedan kan användas i de sammanhang där de hamnar – där de vill delta och ändra på något.

En del kommuner genomför också projekt som på olika sätt syftar till att stärka olika typer av kapital hos ungdomar (även om man kan inte nödvändigtvis använder just de begreppen). En kommun som gör satsningar på en stor festival för ungdomar kommer onekligen att stärka ungdomars sociala och kulturella kapital. Kommuner som satsar på de partipolitiska ungdomsförbunden eller på att ungdomar ska kunna starta företag stärker onekligen det politiska och det ekonomiska kapitalet. I en del kommuner finns även olika slags satsningar på att föra samman olika ungdomsgrupper, exempelvis från olika delar av en stad.

Precis som i fallet med politisk kultur finns det antagligen mycket att vinna för en kommun att satsa på föreningslivet, det civila samhället och de folk-rörelser som finns i kommunen. Mycket pekar på att ett föreningsliv som är självständigt från kommunen, men får pengar och tillgång till lokaler från kommunen, stärker de band som finns mellan medborgarna. Fler föreningar eller organisationer med någon typ av samhällsorienterad eller politisk inriktning gör att fler ungdomar träffar andra ungdomar i ett politiskt sammanhang. Med stor sannolikhet kommer de att leda till att dessa ungdomar, och de ungdomar de känner i andra sammanhang, kommer att ha en större handlingsförmåga genom sina kontakter – en större makt och ett starkare politiskt kapital att använda när de vill ändra på något.

RESULTAT

Kommuner som satsar på föreningslivet och de aktiviteter där olika ungdomar möts, i olika sammanhang, kommer även att stärka det politiska deltagandet.

INDIREKTA FAKTORER

INDIREKTA FAKTORER

Specifika förändringar i innehåll, form, funktion och flöde för det politiska deltagandet

Ungdomsstyrelsen har konstaterat att många kommuner satsar på att bygga upp särskilda inflytandeforum för unga. Det kan, precis som Ungdomsstyrelsen gör, ifrågasättas i vilken mån sådana forum är det bästa alternativet för att höja ungdomars politiska deltagande, eller om det kan vara bättre att låta ungdomar påverka på samma sätt och på samma villkor som vuxna. I den här rapporten har vi hittills inte tagit upp frågan om särskilda forum utan istället fokuserat på satsningar som gör det enklare för ungdomar att delta i de vanliga forumen för politiskt deltagande.

Först nu, när vi kommit fram till de mer närliggande faktorerna, blir det aktuellt att diskutera sådana satsningar. Först kommer vi att diskutera de indirekta faktorerna. Här har vi samlat alla typer av ändringar i innehåll, form, funktion och flöde för det politiska deltagandet, alltså att man låter ungdomar delta politiskt kring andra saker, på andra sätt, via andra vägar och av andra orsaker än vuxna. I det avseendet tar man ännu ett steg bort från att attackera problemet vid dess rot, samtidigt som det kan finnas vissa åtgärder som ändå kan påverka det politiska deltagandet på ett rimligt sätt.

Den här typen av åtgärder är vanliga när det gäller ungdomar. Ungdomsstyrelsens undersökningar visar att mer eller mindre alla kommuner skapat ”särskilda inflytandeforum för unga” medan enbart ett fåtal har gjort större utbildningssatsningar kring politiskt deltagande för ungdomar. Med andra ord verkar det som om kommunerna satsar betydligt mer på de indirekta faktorerna än på de bakomliggande eller mellanliggande. En annan slutsats är att kommuner verkar satsa mer på särskilda inflytandeforum för ungdomar än för andra grupper.

INNEHÅLL

En kommun satsar extra på att ungdomar ska få påverka kultur- och fritidsförvaltningen och plan- och byggnadsnämnden

FORM

En kommun satsar extra på att ungdomar ska få påverka genom ett särskilt forum som kallas för ungdomstinget

FUNKTION

En kommun satsar extra på att ungdomar ska få påverka för att kunna lära sig demokrati och bli mer intresserade av politik

FLÖDE

En kommun satsar extra på att ungdomar på ett snabbare sätt ska kunna skicka frågor till politiker via internet

HYPOTES

Satsar vi på att ändra innehållet, formen, funktionen och flödet specifikt för ungdomars politiska deltagande så kommer fler ungdomar att delta.

EXEMPEL PÅ KOMMUNER SOM FÖRÄNDRAR UNGDOMARS POLITISKA DELTAGANDE

I Ungdomsstyrelsens rapport "Lika olika som lika" finns många exempel på kommuner som på olika sätt förändrar ungdomars politiska deltagande – dess innehåll, form, funktion eller flöde. I och med att det politiska deltagandet ändras skapas alltså andra sätt för ungdomar att påverka än för vuxna. Några exempel, hämtade ur Ungdomsstyrelsens rapport, följer här:

- I Mora finns ett ungdomsråd, som ska fungera som ett särskilt forum för ungdomar. En gång per år hålls även en särskild demokratidag då man diskuterar ett visst tema och där slutsatser går in i förvaltningen på ett särskilt sätt. I kommunen finns även demokratidagar då ungdomar har möjlighet att komma med förslag som sedan bereds på ett särskilt sätt.
- I Jönköping sker varje år en särskild dialog mellan ungdomar och politiker, som sträcker sig över alla politikområden, med särskilda möten och särskild uppföljning via olika nämnder och förvaltningar.
- I Kalmar arrangeras varje år ett ungdomsforum, där ungdomar eller politiker väcker frågor som är viktiga för ungdomar, bland annat för att kommunen ska få kännedom om ungdomars åsikter.
- I Kumla arrangeras varje år öppna möten, som syftar till att stärka medborgarandan hos ungdomar. I kommunen finns även en särskild demokrati- och samarbetsbana, skapad för att träna ungdomar och tjänstemän att fatta beslut i grupp.
- I Kungälv arrangeras varje år ett ungdomsfullmäktige, som syftar till att ungdomar ska få pröva rollen att vara ledamot.
- I Skellefteå finns ett ungdomsfullmäktige, där motioner formuleras och sedan går direkt vidare till vissa nämnder, bland annat med syfte att skapa möte mellan ungdomar och politiker.
- I Västerås finns särskilda fokusgrupper dit tjänstemän kommer för att föra in ungdomars kunskaper och synpunkter i den kommunala beslutsproceduren.
- I Kungsbacka finns ett särskilt webbforum där ungdomar under två veckor

kan lämna förslag om vad de vill ska bli bättre i kommunen. Efter två veckor får ungdomar en möjlighet att rösta om förslagen, varpå ett visst antal förslag går vidare till ett särskilt rådslag, för att sedan gå en särskild väg till kommunfullmäktige eller någon av de politiska nämnderna.

- I Umeå finns en procedur vartannat år där ungdomar via ett särskilt webbforum kan lägga förslag, som sedan behandlas på ett särskilt sätt av politiker och tjänstemän.
- I Sundsvall finns ett särskilt forum dit ungdomar kan inkomma med synpunkter och förslag, där särskilda företrädare för kommunen tar hand om frågorna.
- I Luleå finns en särskild medborgarpanel där ungdomar kan komma med synpunkter. I kommunen finns även en särskild webbplats, majbritt.nu, där ungdomar via e-post, SMS eller ett formulär kan kontakta kommunen i vilka frågor de vill.
- I Uddevalla finns ett särskilt webbforum där ungdomar kan lämna in förslag, vilka som mest får kosta en viss summa att genomföra. Efter att förslagen lämnats gås behandlas de på ett särskilt sätt av politiker och tjänstemän. I kommunen finns även ett ungdomsparlament, dit ungdomar har möjlighet att lämna förslag, bland annat med syftet att ungdomar ska få ökad kunskap om hur den demokratiska processen i en kommun kan fungera.
- I Bromölla finns ett ungdomsråd och ett ungdomsfullmäktige, dit ungdomar har möjlighet att lägga förslag, bland annat genom ett särskilt forum på kommunens webbplats.

EXEMPEL PÅ KOMMUNER SOM FÖRÄNDRAR MEDBORGARES POLITISKA DELTAGANDE

En del kommuner gör inte särskilda satsningar på att ändra på ungdomars politiska deltagande utan gör istället särskilda satsningar på att ändra alla medborgares deltagande. När man agerar på ett sådant sätt påverkar man, precis som för ungdomar, de indirekta faktorerna, alltså genom att påverka innehåll, form, funktion och flöde för det politiska deltagandet. Några exempel:

- I Malmö kommun finns en webbplats där medborgare kan lägga upp frågor, debattera dem och samla röster, för att sedan skicka vidare dem till politiker, något som sköts av en särskild organisation i kommunen, med en särskild återkoppling till den som lagt förslaget.
- I Botkyrka kommun finns en särskild funktion på kommunens webbplats där det går att ställa frågor eller lämna synpunkter direkt till tjänstemän och politiker. På webbplatsen finns även ett dialogforum, där medborgare, tjänstemän och politiker kan diskutera olika frågor.
- I Uddevalla kommun finns en möjlighet att ta del av kommunfullmäktigesamtalen, genom att dessa filmas och kan tas del av via kommunens webbplats.
- I Jönköpings län finns en medborgarpanel, där medborgarna kan svara på vissa frågor, varpå svaren sammanställs och skickas till en särskild nämnd.
- I Örebro anordnas en medborgarbudget, där medborgarna får möjlighet att prioritera mellan olika satsningar, bland annat med syfte att öka medborgarnas förståelse för de prioriteringar som politiker tvingas göra.

Många kommuners försöka att förändra medborgares politiska deltagande handlar om olika varianter på de grundläggande rättigheter som medborgare har kring deltagardemokratien. Några exempel kan hämtas från de kommuner vi nyss gått igenom:

- När Botkyrka kommun har infört ett enkelt sätt att ställa frågor via kommunens webbplats, så är det i grunden bara ett sätt att förenkla möjligheten

att ställa frågor till politiker och tjänstemän, vilket redan är lagstadgat i förvaltningslagen.

- När Luleå kommun har infört ett särskilt webbforum för ungdomar, där de kan lämna förslag, så är även det en variant på förvaltningslagen.

När Malmö kommun tar fram en hemsida där man kan debattera politik, så är det ett mer interaktivt sätt att diskutera politik, men när förslagen lämnas vidare till politikerna så är det ännu en gång en variant av förvaltningslagen.

- När Uddevalla kommun lägger ut videor på kommunfullmäktigemöte så är det egentligen en variant på rätten att närvara på kommunfullmäktigemötena, vilket finns fastslaget i kommunallagen.

- När Jönköpings kommun har en medborgarpanel så är det, på många sätt, en variant på den kvalitetssäkring av sina beslut som många kommuner genomfört i många år, i det här fallet bara med nya metoder och något större interaktivitet.

Flera kommuner gör alltså större eller mindre ändringar i vad man kan påverka, hur man kan påverka, när, var, gentemot vem och varför. Precis som vi gått igenom tidigare ändrar alla också i olika utsträckning på innehållet, formen, funktionen och flödet för det politiska deltagandet – en lyfter upp särskilt vissa frågor, andra utvecklar nya webblösningar, några vill öka kunskapen hos medborgarna och en del ser till att vissa frågor får en särskild handläggning. Förhoppningsvis gör alla dessa mindre lösningar att det som står i lagar som förvaltningslagen och kommunallagen blir något enklare, mer hanterbart och mer attraktivt att använda sig av – att göra något så enkelt som att ställa en fråga till politiker och tjänstemän.

UTDRAG FRÅN FÖRVALTNINGSLAGEN

4 § Varje myndighet skall lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen skall lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Frågor från enskilda skall besvaras så snart som möjligt. Om någon enskild av misstag vänder sig till fel myndighet, bör myndigheten hjälpa honom till rätta.

5 § Myndigheterna skall ta emot besök och telefonsamtal från enskilda. Om särskilda tider för detta är bestämda, skall allmänheten underrättas om dem på lämpligt sätt. Myndigheterna skall också se till att det är möjligt för enskilda att kontakta dem med hjälp av telefax och elektronisk post och att svar kan lämnas på samma sätt.

En myndighet skall ha öppet under minst två timmar varje helgfri måndag-fredag för att kunna ta emot och registrera allmänna handlingar och för att kunna ta emot framställningar om att få ta del av allmänna handlingar som förvaras hos myndigheten. Detta gäller dock inte om en sådan dag samtidigt är midsommarafton, julafton eller nyårsafton.

7 § Varje ärende där någon enskild är part skall handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Vid handläggningen skall myndigheten beakta möjligheten att själv inhämta upplysningar och yttranden från andra myndigheter, om sådana behövs. Myndigheten skall sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt. Även på andra sätt skall myndigheten underlätta för den enskilde att ha med den att göra.

8 § När en myndighet har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som är allvarligt hörsel- eller talskadad, bör myndigheten vid behov anlita tolk.

Det bästa sättet för kommunerna att arbeta med de indirekta faktorerna är rimligtvis att utgå från hur deltagardemokratien fungerar annars. Då kan man ta vanliga sätt, som att begära ut allmän handling och ställa frågor till politiker, och försöka göra dem så tillgängliga och hanterliga som möjligt. Att döma av de tekniska lösningar som ofta presenteras av kommunerna verkar de alternativ som fungerar bäst vara de som inte slår knut på sig själva, utan gör de deltagardemokratiska rättigheterna tillgängliga och enkla att använda. Med tanke på att förvaltningslagen ställer ganska hårda krav på enkel och rättvis handläggning av alla ärenden finns det också en juridisk poäng att inte skapa alltför otillgängliga strukturer.

När vi kommit så långt kan det vara dags att diskutera de ”särskilda inflytandeforum för unga”, som kritiserats av Ungdomsstyrelsen i rapporten ”Lika olika som lika”. Från vår sida har vi alltså tagit ställning för att det inte finns några problem med att ändra något på det politiska deltagandet, så länge det handlar om mer lättillgängliga varianter på de rättigheter som redan finns. Problemet med ”särskilda inflytandeforum för unga” är att de flesta sådana forum inte överhuvudtaget är varianter på några vanliga deltagardemokratiska rättigheter. Ett ungdomsparlament har exempelvis ingen motsvarighet i förvaltningslagen eller kommunallagen. Inte heller startas det upp särskilda vuxenparlament eller medborgarparlament.

Många av de ”särskilda inflytandeforumen för unga” är också betydligt mer otillgängliga än de lösningar som finns för vuxna. Ett exempel på det är kommuner som iscensätter omfattande projekt, där ungdomar i flera led ska välja fram representanter som sedan får ge sina synpunkter på olika dokument som nämnderna lagt fram. Ett betydligt bättre angreppssätt hade varit att arbeta på det sättet som kommunen gör mot vuxna, genom att lyfta fram de vanliga sätt som finns att påverka på, men göra dem enklare och mer attraktiva att använda sig av.

När ungdomars politiska deltagande lyfts bort från de vanliga vägar som vuxna använder finns det också en risk att ungdomar får ett helt annat politiskt deltagande, som inte sker på samma arena eller ens en liknande arena som vuxna. På det sättet finns en risk att ungdomar stängs ute från

det vanliga politiska deltagande och hänvisas till särskilda forum, där de inte har samma möjligheter att påverka eller enbart ges möjlighet att påverka vissa saker. En annan liknande risk, är att det inte skapas några allianser mellan ungdomar och vuxna, där man driver frågor tillsammans, eftersom de vuxna aldrig påverkar genom de särskilda inflytandeforumen för unga.

Vill man ändå skapa en särskild lösning för ungdomar, så bör grunden i sådana fall vara att den attraherar ungdomar som annars inte hade deltagit. När vi gått igenom de olika alternativen i kommunerna är sannolikt Luleå kommuns satsning på majbritt.nu en sådan lösning. Frågan om en sådan lösning borde vara särskild för ungdomar eller om majbritt.nu rentav borde finnas till för alla medborgare i kommunen kvarstår dock. Kanske är det så att man skapar en viss attraktivitet med en särskild lösning på nätet för ungdomar, samtidigt som man också kan riskera att sända ut en inte lika lyckad signal om att ungdomars politiska deltagande är något annat än vuxnas.

RESULTAT

Kommuner som satsar på att ändra på hur det politiska deltagandet sker kan få fler ungdomar att delta politiskt, så länge inte ändringarna förmedlar budskapet att ungdomar deltar på andra villkor än vuxna.

DIREKTA FAKTORER

DIREKTA FAKTORER

Direkta åtgärder i syfte att direkt få personer att direkt delta

Många kommuners arbete med ungdomars politiska deltagande fokuserar på den sista delen i kedjan, det som ligger allra närmast det faktiska politiska deltagandet – de direkta faktorerna. I vår modell beskrivs de som "direkta åtgärder i syfte att direkt få personer att delta". I grunden har vi här att göra med olika åtgärder knutna till information, kommunikation och marknadsföring, för att få ungdomar, som annars inte hade tagit steget eller inte hade velat delta, att faktiskt delta.

HYPOTES

Satsar vi på att information, kommunikation och marknadsföring så kommer fler ungdomar att delta politiskt.

En del av dessa satsningar har vi sett exempel på tidigare i rapporten. Luleå kommuns satsning på enklare tekniska lösningar, majbritt.nu, innebär en möjlighet att klä kommunikationen med politiker och tjänstemän i en annan skrud – en slags marknadskommunikation från kommunens sida. Ett annat exempel återfinns i Ungdomsstyrelsens rapport "Lika olika som lika", där man beskriver Gnosjö kommuns försök att rekrytera personer till sin medborgarpanel via Facebook.

När information och marknadsföring utgår från de sätt att påverka som finns annars i kommunen finns inte mycket att anmärka på. En tendens som finns, kring ungdomars politiska deltagande, är dock att marknadsföringen blir väldigt påtaglig. Ett exempel på det är när kommuner går ut med påbud om att skolor ska välja fram representanter, exempelvis till ett ungdomsråd, utan att först fråga sig om ungdomarna på skolorna är intresserade av delta

eller om de själva vill ha en sådan struktur. En annan är när ungdomsombud eller demokratiombud, som annars gör ett bra arbete, riktas mot att enbart rekrytera, i betydelsen ”få fram”, ungdomar som kan delta i strukturerna, särskilt i de kommuner där man annars haft svårt att fylla platserna.

En risk med de omfattande satsningar som sker på de direkta faktorerna ute i kommunerna är det döljer det ointresse eller rent av motstånd som finns mot de strukturer som kommunen slår upp särskilt för ungdomar. Utan omfattande information, kommunikation och marknadsföring – och på vissa ställen vuxna som mer eller mindre ”drar in” ungdomar i de aktuella strukturerna och forumen – så hade det kunnat bli tydligt att forumen och strukturerna kanske inte var efterfrågade av tillräckligt många ungdomar. Frågan är också hur mycket ett framtvingat eller forcerat deltagande är värt, om det är så att det blir vuxna som aktiverar sig för att aktiva ungdomar, snarare än ungdomar till sist tar steget och aktiverar sig.

RESULTAT

En kommun som satsar på information, kommunikation och marknadsföring kring de sätt som redan finns för att påverka kommunen kan skapa större politiskt deltagande, så länge informationen och marknadsföringen inte tvingar fram ungdomar som deltar.

REKOMMENDATIONER

Utifrån den modell för politiskt deltagande som vi presenterar och de metoder som används ute i kommunerna kan vi rekommendera följande insatser för att öka ungdomars politiska deltagande i kommunen.

BAKOMLIGGANDE FAKTORER

- Satsa på sommarjobb åt alla ungdomar för att höja ungdomars inkomst, och på en så bra grundskola och ett så bra gymnasium som möjligt för att höja ungdomars utbildningsnivå.
- Håll diskussioner om diskriminering av ungdomar, med utgångspunkten att ungdomar bör behandlas som vuxna.
- Genomför så stora satsningar som möjligt på ungdomars välfärd, alltså satsningar på skola, vård, omsorg, bostäder, kultur, fritid och kollektivtrafik. Genomför även så stora satsningar som möjligt på ungdomars självständighet, alltså satsningar på att ungdomar ska få så stor frihet som möjligt.

MELLANLIGGANDE FAKTORER

- Anställ utbildare, eller rekrytera en utbildare från en utomstående organisation, som kan utbilda ungdomar om hur kommunen fungerar, vilka lagar som gäller, vilka rättigheter man har att påverka och hur man påverkar på bästa sätt.
- Starta en verksamhet där skolklasser kan göra studiebesök på kommunhuset.
- Få representanter eller företrädare från olika delar av kommunens verksamhet att vara ute i skolklasser och berätta om sin verksamhet.

UNDERLIGGANDE FAKTORER

- Genomför satsningar på föreningar och organisationer där ungdomar är aktiva, exempelvis genom att höja kommunbidragen för dessa och att anslå generösa summor för projektbidrag.

- Genomför, gärna i samarbete med de partipolitiska ungdomsförbunden, fler debatter och diskussioner om politik i ungdomars vardag, exempelvis genom att tillåta de partipolitiska ungdomsförbunden att genomföra klasspresentationer och genom att uppmuntra skolorna att ha auladebatter.

INDIREKTA FAKTORER

- Slå upp en enklare sida, exempelvis www.kommun.se/ungdom, där ungdomar kan läsa mer om kommunen och på ett enkelt sätt kan delta, exempelvis genom att skicka frågor till politiker, begära ut allmänna handlingar, lägga medborgarförslag eller överklaga beslut.
- Ge kommunens växel ett uppdrag att vara särskilt uppmärksam på om en yngre person hör av sig med frågor och betona att servicepliktigheten gäller lika starkt för yngre som för äldre. Ge de medborgarkontor som eventuellt finns i staden ett uppdrag att arbeta särskilt mot ungdomar och att prioritera de ungdomar som kommer dit.
- Få politiker och tjänstemän att bege sig ut till skolor, ungdomsgårdar och idrottsplaner för att prata med ungdomar där de befinner sig.

DIREKTA FAKTORER

- Satsa på information, marknadsföring och kommunikation kring möjligheten för ungdomar att påverka kommunen. Tryck gärna upp broschyrer och foldrar, eller ordna en större kampanj, som gör att informationen om hur man kan påverka sprids.

**PÅ VÄG MOT
NÅGOT NYTT**

NYA TAG FÖR SVERIGES UNGDOMSRÅD - TVÅ INTERVJUER PÅ VÄGEN DIT

Under våren 2009 påbörjade Sveriges ungdomsråds styrelse ett arbete med att diskutera hur ungdomsråden skulle kunna bli bättre, ett uppdrag styrelsen fått av organisationens årsmöte.

Under sommaren 2009 skickades broschyren "Nya tag för Sveriges ungdomsråd" ut till samtliga kommuner. Efter bara två veckor hade hela upplagan tagit slut.

Det finns ett stort intresse av svar på broschyrens frågor och förslag på sätt att hantera att ungdomsråd kan bli föreningar. Här presenterar vi två längre intervjuer, där ett antal personer ger sin syn på saken.

"DET ÄR BRA ATT UNGDOMSSTYRELSEN TAR STÄLLNING"

Silvia Kakembo och Gustav Johansson är ordförande för Sveriges ungdomsråd. Tillsammans med sin styrelse har de formulerat sex frågor om ungdomsråd och ungdomsparlament i broschyren "Nya tag för Sveriges ungdomsråd". Marcus Strinäs, som är ledamot i styrelsen, träffade dem över en lunch och diskuterade frågorna.

Hur representativa är ungdomsråd?

Silvia: Jag skulle säga att ungdomsråd är representativa för sina medlemmar. Finns det trettio ungdomar som gör saker tillsammans, då får man räkna med att ungdomsrådet speglar de trettio ungdomarnas åsikter.

Gustav: Jag tror att man gjort ett misstag när man utgått från att om man väljer representanter från skolorna, eller väljer representanter på andra sätt, så blir ett ungdomsråd automatiskt representativt för alla ungdomar i kommunen. Det går inte att ställa så höga krav på de representativa systemen i skolorna.

Marcus: Vad krävs för att kunna säga att man är representativ?

Gustav: Man kan inte välja representanter hur som helst, utan det måste finnas ett vi, en grupp av människor, som bär fram representanterna. Bli du vald som representant från din skola, måste du känna att du har alla elever bakom dig. Har du bara en eller två elever bakom dig så är du inte representativ.

Marcus: Hur ser ni på det här att man väljer två representanter från

varje klass som väljer fram två representanter från varje skola som sedan träffas och väljer fram två representanter som träffar kommunledningen?

Gustav: Det kan bli lite som viskleken, att ett budskap kommer från en klass och när det väl har gått fram till kommunledningen så har det tappats bort eller blivit något annat.

Silvia: Jag träffar väldigt många ungdomsråd som tycker att det här är ett problem. Många erkänner att de nog i praktiken representerar sig själva eller möjligen sina kompisar. På det sättet riskerar man att sitta där hos kommunledningen och säga det man tycker, och så utgår kommunledningen från att det speglar alla ungdomars åsikter, när det i själva verket kanske bara speglar de personernas åsikter.

Marcus: Hur ser ni på möjligheten att få fram något eller några som representerar alla ungdomar i en kommun. Går det?

Silvia: Jag tänker ibland att många kommuner missar chansen att faktiskt göra ordentliga undersökningar, med enkäter och intervjuer, där man gjort ett verkligt urval, så att man får en bra sammansättning

av personer. En sådan undersökning skulle antagligen säga mer än om man valde fram representanter i flera led.

Gustav: En kommun kan naturligtvis tillsätta arbetsgrupper, utvecklingsgrupper, expertgrupper, referensgrupper, och så vidare.

Silvia: Det viktiga är att hitta ett vetenskapligt urval, så att man verkligen får ett representativt urval. Har man inte representanter som verkligen bär alla ungdomar i en kommun på sina axlar, så är det bättre att gå till väga på det sättet.

Vilket mandat har ungdomsråd?

Silvia: Man kan se det som att ett ungdomsråd har så mycket mandat som det får av sina medlemmar. Har jag med mig trettio andra ungdomar, så har jag ett mandat från dem. Men jag kan inte ta mig ett hur stort mandat som helst. Jag kan inte säga att Kalle och Lotta, som inte vet vem jag är eller inte ens känner till ungdomsrådet, har gett mig ett mandat. På något sätt måste de personerna ge sitt godkännande.

Marcus: Hur viktigt är det att ett sådant godkännande är frivilligt?

Silvia: Jag tycker att där måste vi kunna spela efter samma spelregler som resten av samhället. På samma sätt som det vore helt otänkbart för ett 55-årigt kommunalråd att skapa en organisation för alla som var 55+ och sedan säga att han eller hon hade ett mandat från alla dem, så måste vi tänka efter noggrant vem som har sagt åt oss att det här vill vi att ni gör och ni gör det på uppdrag av oss.

Gustav: För mig handlar det om demokrati. Precis som alla andra organisationer får vi se till att ha våra årsmöten, söka stöd för det vi vill och sedan gå ut och driva det.

Hur självständiga är ungdomsråd?

Silvia: När man tittar på föreningsjuridik så krävs det styrelse, stadgar och medlemmar för att vara en organisation. En hel del ungdomsråd har det och då är de också självständiga föreningar.

Marcus: Har självständigheten något egenvärde?

Gustav: Jag skulle nog påstå att självständighet är ett mål i sig. När man kan fatta sina egna beslut och förfoga över sina egna pengar, då

kommer förmodligen fler ungdomar att engagera sig. Färre ungdomar engagerar sig nog när man vet att någon annan bestämmer över organisationen.

Silvia: Min uppfattning är att ganska många ungdomsråd redan i dag är egna föreningar. Det man behöver diskutera på en del ställen, där ungdomsrådet mer påminner om ett organ, är om man ska fortsätta ha det så eller om ungdomsrådet ska gå över till en annan form.

Är det ett rollspel eller på riktigt?

Silvia: Om man vill ha ett rollspel i demokrati så är det väl okej, men då ska man ha ett riktigt rollspel i demokrati, alltså som FN-rollspel i skolor. Alla ska veta att det inte är på riktigt. Om det däremot ligger på gränsen mellan verklighet och fiktion så blir det problematiskt.

Gustav: De flesta vuxna som jag har pratat om detta med erkänner att det är problematiskt att man lägger sig mitt emellan ett rollspel och på riktigt men få verkar välja sida. Det blir en väldigt konstig blandning, och jag tycker att man måste vara tydligare kring detta. Antingen får man ordna ett riktigt parlament el-

ler så får det vara uttalat på låtsas.

Silvia: Jag tycker inte att det finns något fel med att det är på låtsas.

Gustav: Nej, inte jag heller, så länge alla är med på att det är ett rollspel och ingen förleds att tro något annat.

Silvia: Men då kan man inte samtidigt ordna ett annat parlament som är på riktigt. Har man ett parlament som är på riktigt och ett annat som är på låtsas, då det blir ändå väldigt förvirrande.

Gustav: Den här diskussionen leder ju ofrånkomligen till frågan om till ett val om man vill ha ett parlament som form eller inte.

Marcus: Hur ser ni på att en del av era egna medlemmar är ungdomsparlament?

Gustav: Det finns det inget fel i. Många av dem gör bra saker. Sedan måste man ju fråga sig vilken typ av medlemmar som man kan ansluta. Många ungdomsparlament är forum eller institutioner i kommuner. Jag vet inte om man kan ansluta sådana. Men det där är en diskussion för våra medlemmar att ta.

Varför är det ett parlament eller ett fullmäktige?

Silvia: Det har jag undrat väldigt länge.

Gustav: När jag pratar med en del ungdomsparlament så verkar de bara ta för givet att det är så. De har ofta bilden av att det är kommunen som bestämt att det ska vara ett parlament.

Silvia: Kanske handlar det om att kommunen vill att det ska kännas som att det är på riktigt. Man tänker kanske att det inte känns lika högtidligt eller lika viktigt om man bara hade ett allmänt forum där man diskuterade saker.

Gustav: Samtidigt är det svårt att undvika att det blir ett forum där man diskuterar saker. Om ett ungdomsparlament skulle vara en institution, alltså en del av kommunens struktur, så skulle man ha behövt formella befogenheter, och det går inte riktigt för kommunen att delegera.

Marcus: Hur ser ni på att det är ett forum då?

Silvia: Frågan är väl snarare varför man organiserar forumet som ett

parlament. Om man vill ordna ett forum, där olika perspektiv möts, så borde det väl finnas bättre former än ett parlament.

Marcus: En del kommuner har så kallade ungdomsting, som påminner om ungdomsparlament. Hur ser ni på det?

Gustav: Jag ser det som ungefär samma sak, att det finns inga problem med att man åker iväg för att prata om kommunen i några dagar, så länge man gör det i en vettig form.

Silvia: Sedan tror jag att det är viktigt att diskutera varför man vill samla ungdomar för att prata med dem. Ett annat sätt är att faktiskt prata med ungdomar där de redan befinner sig.

Gustav: Precis. En del politiker satsar på att ha två dagar på kommunhuset eller ute på en konferensgård. För mig finns det inget fel med det, men antagligen är det bättre att istället lägga de två dagarna på att åka ut på fotbollsträningar, på ungdomsgårdar eller till skolor.

Vad borde ett ungdomsråd vara?

Marcus: Hur ser ni på Ungdoms-

styrelsens ställningstagande om att ungdomsråden måste vara egna föreningar om de ska få bidrag?

Gustav: Det är bra med ett tydligt ställningstagande, inte bara för oss som organisation utan för alla ungdomsråd ute i landet.

Silvia: Jag har alltid sett det som att vi ska vara egna föreningar eller organisationer för ungdomar i en viss stad. När jag var engagerad i mitt ungdomsråd i Jönköping när jag gick i gymnasiet så var det precis så.

Marcus: Hur ser ni på det här med medlemskap? Hur många ungdomsråd kommer att skaffa sig medlemmar?

Silvia: Det är en ganska liten fråga egentligen. När man tittar runt i landet har de flesta ungdomsråd medlemmar, alltså ett antal personer som engagerar sig eller som på andra sätt stödjer ungdomsrådet.

Gustav: Ibland kan det här med medlemsavgift vara känsligt. Plötsligt går det från att vara gratis till att kosta 10 kronor. Men 10 kronor är inte särskilt mycket och de flesta föreningar har ju högre medlemsavgift än så.

Marcus: Kommer vi att kunna vänta oss fler ställningstaganden från Ungdomsstyrelsen? Nu senast, i deras rapport, menade de ju att särskilda satsningar för ungdomar och vuxna inte nödvändigtvis gör saker bättre. I samma rapport finns det också ett ställningstagande om att kommuner ska öka ungdomars politiska deltagande genom att sprida kunskap om hur kommunen fungerar och hur man gör för att påverka.

Gustav: Jag tror nog att vi kommer att få se fler ställningstaganden.

Silvia: Det känns lite grann som att Ungdomsstyrelsen har vaknat. Tidigare har man pratat med enskilda handläggare och då har det alltid varit att ”vi håller med er, vi håller med er, ni borde göra något...”

Gustav: Det är fel utgångsläge när man lägger över ansvaret på oss som organisation. Jag brukar säga att det är som när bilföretag producerar bilar och så upptäcker de att motorn är felkonstruerad. Då förlitar man sig inte på att konsumentorganisationer ska reagera och försöka få motorn utbytt, utan man tar sitt ansvar och återkallar bilarna så att motorn kan bytas ut...

Silvia: Ungdomsstyrelsen behöver ta ställning och borde fortsätta att ta ställning.

Gustav: Jag tror inte att det är möjligt för oss, som är konsumentorganisationen i sammanhanget, att återkalla något. Det är Ungdomsstyrelsen, ”biltillverkarna”, som måste återkalla.

Silvia: När allt kommer omkring var det ju Ungdomsstyrelsen som tog initiativ till att starta upp de första ungdomsråden i den här oklara formen på 1990-talet. Då är det viktigt att man följer utvecklingen och säger ifrån när formen inte längre fungerar.

Vad borde ett ungdomsråd göra?

Silvia: Har du ett ungdomsråd så är det bara att sätta igång med den verksamhet som medlemmarna vill genomföra.

Gustav: En del frågar sig vad ungdomsråden ska göra om de inte är organ. Men ungdomsråden har alltid bedrivit egen verksamhet. På så sätt kommer verksamheten att se liknande ut som tidigare, kanske med skillnaden att det blir mer egen verksamhet.

Silvia: Jag tycker också att ungdomsråden har varit bra på att ha en blandad och varierad verksamhet. En del har hållit i festivaler eller haft replokaler, andra har ordnat kampanjer om fler sommarjobb eller mot nedläggning av ungdomsgårdar.

Marcus: Kommer formen, alltså att man blir föreningar, och funktionen, att man finns till för ungdomarna i kommunen, att påverka hur mycket verksamhet man bedriver?

Gustav: Ja, det tror jag.

Silvia: På en del ställen kommer det att vara direkt avgörande.

Gustav: När man tittar på all den verksamhet som ett ungdomsråd bedriver så blir den många gånger enklare att bedriva i en egen förening. När man är ett organ så är man en del av kommunen, man sitter så att säga nästan inne i kommunhuset, och då kan det vara svårare att nå ut till ungdomarna som befinner sig där utanför. Har man en egen förening så blir det enklare att få med sig andra.

Hur borde relationen mellan ungdomsrådet och kommunen se ut?

Marcus: Nu när Ungdomsstyrelsen tagit ställning kring att ungdomsråd bör vara föreningar så öppnar det upp för många frågor för landets kommuner. Hur ser ni på det?

Silvia: Jag tror att det är bra att diskussionen kommer igång.

Gustav: För en del kommuner kommer det nog att kännas svårt att släppa taget, eftersom man är så van vid att ungdomsrådet är ett organ. Men då kan det vara bra att veta att bara för att ungdomsråd blir egna föreningar så hindrar inte det att man har ett nära samarbete eller en bra kontakt.

Silvia: Jag tror att vi ser en framtid där ungdomsrådet kommer att ha en liknande kontakt med kommunen som andra organisationer. Jag är övertygad om att man kommer att svara på remisser och delta i aktiviteter. Ingen kommun behöver oroa sig för att ungdomsrådet skulle tappa intresset för kommunen, men det är viktigt att tänka på att om ungdomsrådet blir en förening och inte ett organ, så är det ett annat förhållande. Så länge man respekterar det så tror jag att samarbetet kommer att löpa på bra.

"FRÅGAN OM INFLYTANDE KAN HA FÅTT FÖR STOR BETYDELSE"

Niklas Delander är statsvetare och har lång erfarenhet av ungdomspolitik och demokratipolitik. Han har också varit delaktig i arbetet med att ta fram denna rapport. Marcus Strinäs träffade Niklas Delander en sen eftermiddag på hans kontor i Stockholm för att diskutera de frågor ungdomspolitik och demokratipolitik som ställs i broschyren "Nya tag för Sveriges ungdomsråd".

Hur kommer det sig att frågan om ungdomars inflytande har lyfts fram som så viktig? Varför har den inte lyfts fram lika mycket för andra grupper?

Niklas: När man söker på Google på inflytande handlar de tre första träffarna om barn, ungdomar och elever. Det är väldigt talande. När man söker vidare på ordet och kombinerar det med olika grupper så får barn, ungdomar och elever ibland upp mot fyra eller fem gånger så många träffar som kvinnor, medborgare, anställda eller andra grupper. Tar man hänsyn till att det finns fler kvinnor än barn och ungdomar och fler medborgare och anställda än elever blir skillnaden ännu mer uppenbar. I en del fall handlar det om tjugo gånger så många träffar för barn, ungdomar och elever.

Marcus: Hur har det blivit så här?

Niklas: Jag tror att det är en kombination av olika faktorer, men en är att frågan om inflytande blev stor när vuxna började driva den. Före FN:s världsongdomsår 1985, som lyfte fram frågan, var det nästan bara ungdomar som drev frågan och då var det i ganska skarpt läge, kan

man säga, så att många vuxna kände sig provocerade. Efter 1985 så lyfts frågan upp mer och mer, genom den internationella ungdomspolitik, den europeiska ungdomspolitik och den nationella elevpolitik, som alla har inflytande mer eller mindre som sin viktigaste fråga. På det sättet har barnpolitik, ungdomspolitik och elevpolitik blivit nästan synonymt med ordet inflytande, vilket kan förklara varför frågan fått så mycket uppmärksamhet.

Marcus: Varför har frågan inte lyfts fram lika mycket för andra grupper?

Niklas: När man tittar på andra rörelser så är det makt som har varit målet. Du kan titta på de klassiska svenska folkrörelserna: arbetarrörelsen, frikyrkorörelsen och nykterhetsrörelsen, eller på mer moderna rörelser som den feministiska rörelsen, HBT-rörelsen eller de funktionshindrades rörelse. För dessa rörelser har makt alltid varit utgångspunkten. Före FN:s världsongdomsår var det också makt som var utgångspunkten för den dåvarande ungdoms- och elevrörelsen, som då inte hade så starka band till riksdagen, eftersom barn-, ungdoms- och elevpolitiken inte tagit sig in i riksdagen på samma vis. Först under slutet av 1980-talet

och början av 1990-talet blev barn-, ungdoms- och elevpolitiken riktiga politikområden, och det är också då frågan om inflytande blir större än tidigare.

För vem är frågan om inflytande viktig?

Niklas: Jag skulle säga att vi har fått en förskjutning från att frågan varit viktig för ungdomar till att frågan blivit viktig för vuxna. När jag är runt i landet så är det oftast vuxna som engagerar sig i ungdomars inflytande. Historiskt hänger det här skiftet också ihop med att barn-, ungdoms- och elevpolitiken blev egna politikområden. Innan FN:s världsungdomsår 1985 var det inte fullt så många vuxna som engagerade sig i frågan.

Marcus: Hur ska man förklara att så många vuxna tagit sig an frågan?

Niklas: Vi har fått ett skifte i vilka strategier som vuxna använder sig av gentemot ungdomar. Tittar man på 1960- och 1970-talet, när ungdomskulturen var stark och provocerande för många vuxna, så var det framför allt illvillighet som styrde. Man satte krokben för ungdomar och stängde dörrar, skulle man kunna säga. I arkiven finns många

artiklar om spontana ungdomssammankomster som stängs ned av politiker eller om hippies och punkare som möter förakt hos vuxna. Tittar man på slutet av 1980-talet och början av 1990-talet så ser man att strategin ändras. Nu försöker vuxna vara välvilliga istället – man försöker omfamna ungdomskulturen, på ett sätt som inte alltid varit lyckat, och man säger hellre ja än nej till det som lyfts upp. På samma gång ändras också attityderna till ungdomars anspråk på makt. När man på 1960-talet och 1970-talet var skarpt kritiska till kraven på inflytande så blir man under slutet av 1980- och början av 1990-talet översvallande positiva till dem, på ett sätt som tar udden av anspråken och gör frågorna mer angelägna för vuxna. När då inflytande dyker upp som den viktigaste delen av barn-, ungdoms- och elevpolitiken så stärks den här strategin.

Marcus: Har frågan om inflytande fått för stor betydelse?

Niklas: Jag skulle nog säga det. Inga andra grupper har lyft upp frågan så mycket, vilket man verkligen ser på Google-träffarna. Jag är övertygad om att inflytande är en viktig fråga, men det är en av många viktiga frågor, och den bör inte överskugga

andra. När man tittar på barnpolitiken, ungdomspolitiken och elevpolitiken så har det ibland blivit så. Jag har själv undrat många gånger, särskilt kring elevpolitiken, vilka frågor man hade kunnat driva igenom om man inriktat sig på något mer än bara inflytande.

Finns det en risk att ungdomsråd och ungdomsparlament blir en ersättning för att ungdomar inte har rösträtt?

Niklas: Jag träffar många vuxna som säger att ungdomsråd och ungdomsparlament är en ersättning för att ungdomar inte har rösträtt, så det stämmer nog.

Marcus: Ser du ett problem med att det blir så?

Niklas: Jag är själv väldigt skeptisk till att man ska kunna ersätta en utebliven rösträtt med något annat. Ett exempel är väl att ingen vuxen person skulle vilja byta ut sin rösträtt mot att få vara med i ett ungdomsråd eller ett ungdomsparlament. Hur mycket man än skulle kunna erbjuda ungdomar att delta så är det svårt att få det deltagandet att ersätta möjligheten att rösta eller att

kandidera i ett allmänt val.

Marcus: Hur ska vuxna förhålla sig till att ungdomar inte har rösträtt då?

Niklas: Jag vet inte.

Marcus: Har du inget svar alls?

Niklas: Nej, jag vet faktiskt inte. Jag tror inte att det finns något sätt som de flesta ungdomar kommer att acceptera. En viktig förklaring till varför många ungdomar inte deltar i olika slags ersättningar som vuxna anordnar är nog för att man underkänner själva försöket.

Marcus: Barnombudsmannen har föreslagit att man ska införa rösträtt från 16 års ålder, i kommunala val, på försök. Vad är din reaktion på det?

Niklas: Jag tror att när kvinnor fick rösträtt så var det ingen som pratade om kommunala val och vissa begränsningar och på försök, utan det var halva makten och hela lönen som var utgångspunkten. På så sätt är det klart att det är realistiskt att 16-åringar skulle kunna få rösträtt.

Marcus: Tror du att vi skulle få ett annat läge om det blev så?

Niklas: Helt klart. I ett sådant läge skulle nog ingen 16-åring acceptera ett ungdomsråd eller ett ungdomsparlament, eftersom de visste att de skulle kunna påverka genom röstsedeln.

Finns det sätt att kompensera att ungdomar inte har rösträtt eller är det oundvikligt att utebliven rösträtt också innebär mindre makt?

Marcus: Kan inte ungdomsråd eller ungdomsparlament vara ett första steg mot rösträtt?

Niklas: Nej, det tror jag är fel utgångspunkt. Visst måste ungdomar få gå samman i egna organisationer, som ungdomsråd, och göra det de vill. Men om kommunen på egen hand ska försöka driva frågan om rösträtt så borde man driva den mot regeringen, inte genom att starta upp ungdomsråd och ungdomsparlament.

Marcus: Finns det något sätt att kompensera för utebliven rösträtt?

Niklas: Jag tror inte det. För mig är valdemokrati och deltagardemokrati olika saker. I en valdemokrati har du makt medan du har inflytande i en

deltagardemokrati. Hur mycket du än skulle bygga ut deltagardemokratin för ungdomar så skulle du bara ge mer inflytande, inte mer makt.

Marcus: Hur ser du på att många kommuner ändå satsar på att ge mer deltagardemokrati till ungdomar än till vuxna?

Niklas: Jag ser inga problem med att man försöker kompensera att ungdomar inte deltar lika mycket som vuxna i deltagardemokratin.

Marcus: Men problemet kommer när man försöker kompensera den uteblivna valdemokratin med mer deltagardemokrati?

Niklas: Exakt. Jag brukar jämföra det med att om valdemokratin är samma sak som ett kilo guld och deltagardemokratin är samma sak som fem kilo stål, så får du inte mer guld bara för att kommunen kommer dragandes med tjugo ton stål.

Finns det en risk att satsningar på ungdomars inflytande får mer uppmärksamhet än satsningar på ungdomars utbildning, försörjning, kultur och fritid och hälsa?

Niklas: Ja, det är väl ganska uppenbart. Har man ett kommunalråd som bara pratar om inflytande så är det klart att det blir mindre tid och pengar över till att satsa på andra saker.

Marcus: Hur ser du på det?

Niklas: Jag tror att det kan bli en del problem, för det ungdomarna kommer att driva genom ungdomsrådet kommer förmodligen att vara att kommunen ska satsa pengar på det som kommunalrådet inte vill skjuta till pengar till. En del kommunalråd kan hamna i en klurig sits då, när man vet att ungdomarna efterfrågar mer resurser, samtidigt som det saknas pengar i kommunen.

Hur kommer det sig att så många ungdomsråd och ungdomsparlament startas upp av vuxna och inte av ungdomar?

Niklas: Det är en väldigt viktig fråga.

Marcus: Hur ser du på den?

Niklas: Ett sätt att svara är att göra en historisk parallell. Från ungdomsforskningen vet vi att vuxna ända sedan 1700- och 1800-talet har gjort olika försök att organisera ungdomar, genom att starta upp särskilda organisationer eller genom att leda ungdomars organisationer i ”rätt riktning”, som det hette i början av 1900-talet. En lustig sak är att det funnits ungdomsråd en gång tidigare, på 1940-talet, då de startades upp av präster som var oroade över ”ungdomens moralutveckling”. På den tiden ville prästerna, som var oroade över swingen och dansens framkomst, att ungdomsråden skulle ”rensa upp i moralträsket” men också försöka samla föreningslivet i kommunen. Mer eller mindre samma problematik kring ungdomsrådets självständighet som finns i dag kom då upp. Tillhörde man prästerna eller ungdomarna? Hur stort inflytande skulle prästerna ha?

Marcus: Vilka paralleller finns att dra till dagens samhälle?

Niklas: På många sätt lever traditionen från 1700- och 1800-talet kvar

i att ungdomar aldrig riktigt har fått ha egna organisationer. Från 1940-talet finns det mycket att lära, tror jag, kring hur vi ska hantera de anspråk och ambitioner som ungdomar har. Tittar man senare än 1940-talet så ser man ändå en egen organisering växa fram på 1960-, 1970- och 1980-talet, men det har avstannat i dag och arbetat har kommit av sig. Nuförtiden kanske många pratar om att ungdomar måste få styra – det finns en sådan utveckling under 1990- och 2000-talet hos de ungdomsorganisationer som en gång i tiden startades upp av vuxna – men det är minst lika viktigt att ungdomar får själva starta upp verksamheten, att rätten blir både att initiera och styra. I ljuset av det måste man noggrant fundera över vem som bör ta initiativ till exempelvis ungdomsråd och ungdomsparlament, om det bör vara vuxna eller ungdomar.

Känner medborgarna till sina rättigheter kring deltagardemokrati? I vilken grad?

Niklas: I rapporten berättar vi mer om siffror som Sveriges Kommuner och Landsting kommit fram till, bland annat att 40 procent av

alla medborgare tror att enbart 40 procent av skattepengarna går till vård, skola och omsorg, eller att 30 procent inte ens vet att kommunerna har hand om de områdena. Jag tycker att det visar att kommunerna måste prioritera väldigt annorlunda i sin kontakt med medborgarna.

Marcus: På vilket sätt?

Niklas: Första steget måste ändå vara att se till att alla medborgare vet vad kommunen är, vad kommunen gör, hur kommunen finansieras, var kommunen fattar beslut, när de besluten fattas. Har man inte nått ut med den kunskapen så blir det inte lika meningsfullt att sätta igång olika forum där medborgarna ska påverka.

Känner ungdomar till att de har rätt att överklaga beslut, begära ut allmänna handlingar, skriva till och få svar från politiker och tjänstemän eller lägga medborgarförslag?

Niklas: Nej, sällan. Och om man inte vet hur man kan påverka så kommer man inte heller att påverka.

Marcus: Hur skulle man kunna öka kunskapen?

Niklas: En del säger att skolan borde ta större ansvar och det stämmer. Man kan bli bättre på kommunpolitik i samhällskunskapen och studiebesöken på kommunhusen borde bli fler. Men kommunen kan också göra mycket på egen hand. Man kan inte bara skjuta över ansvaret på skolan.

Marcus: Är det här ett arbete som redan bedrivs eller är det något nytt?

Niklas: Det finns inget nytt med att öka kunskapen hos medborgare om hur man påverkar. En hel del kommuner är också framgångsrika i sitt informationsarbete. Men jag tror att många skulle vinna på att gå djupare. Jag säger inte att alla medborgare ska kunna rabbla förvaltningslagen och kommunallagen utantill, men det räcker inte bara med information och marknadsföring. Man måste visa att det går att använda sig av de lagar och regler som finns, att många av bestämmelserna är raka vägen in i kommunhuset. Hade man lyckats med det tror jag också att en hel del misstro mot kommunen försvunnit. Många ungdomar tror att man måste fylla i särskilda formulär bara för att komma i kontakt med kommunen. Kan man visa hur deras

rättigheter ser ut, och att de har samma rättigheter kring deltagardemokrati som vuxna, så kommer man en bit på vägen.

Finns det gemensamma nämnare mellan personer som deltar mindre inom politik och ungdomar?

Niklas: Ja, det skulle jag säga. I rapporten visar vi hur exempelvis frågor om inkomst och utbildning spelar roll. Jag skulle säga att många kommuner skulle vinna på att jämföra gruppen ungdomar med andra grupper som inte deltar.

Marcus: Hur då?

Niklas: När man tittar på statistiken så är det tydligt vem som deltar mest och minst. Mest deltar en äldre man som är högskoleutbildad, har svensk bakgrund och ett akademikeryrke, medan den som deltar minst är en yngre kvinna, som saknar högskoleutbildning, har utländsk härkomst och ett arbetaryrke. Man kan inte heller blunda för att ålder är en viktig faktor i sammanhanget eller att personer som är yngre har både sämre inkomst och sämre utbildning.

Ligger problemen kring bristande deltagande hos medborgarna eller partier- na? Hos ungdomarna eller politikerna?

Niklas: Jag tycker att man borde skilja mer mellan valdemokrati och deltagardemokrati. När man tittar på statistiken verkar det inte finnas samma negativa trend för deltagardemokratin som för valdemokratin, särskilt när man räknar in tappet i antal medlemmar i partierna.

Marcus: Har man riktat in sig för mycket på att ändra på deltagardemokratin och för lite på valdemokratin?

Niklas: Jag tror det. Framför allt är det många kommuner som satsat på deltagardemokratin för att göra medborgarna aktiva i valdemokratin, exempelvis bli mer intresserade av politik eller att gå med i ett politiskt parti. Ett bättre sätt att få liv i valdemokratin vore att få partierna att titta över sina egna arbetsformer och vilka företrädare man har. En annan intressant diskussion vore hur mycket makt en politiker har i dag. Hur mycket lockas medborgarna av politiken, om medborgarna inte tycker att politiker har lika mycket makt som förut?

Marcus: En del har framfört kritiken att kommunfullmäktige är för formellt och byråkratiskt. Borde politikerna eller ungdomarna ändra på sig?

Niklas: Så länge vi har en ungdomskultur så tror jag inte att den kommer att stämma överens med vuxenkulturen. När man går och fikar efter ett kommunfullmäktigemöte fyllt av mötesformalia så kommer det att vara en annan sak än om ungdomar sitter på café eller hänger på en ungdomsgård. Kanske har politiker ett och annat att lära sig om ungdomskulturen, samtidigt som ett kommunfullmäktigemöte ändå är ett kommunfullmäktigemöte. Enligt mig är det lika viktigt att ungdomar kan ta sig in på vuxnas domäner och spela det spel som gäller där som att vuxna borde gå ungdomskulturen till mötes. Mötet mellan ungdomskultur och vuxenkultur kan också bli krystat, som när kommuner under 1990-talet började diskutera skateboardramper eller skivstugor med hiphop så fort ungdomspolitik kom på tapeten. Det kan lika gärna bli fel som rätt när vuxna ska närma sig ungdomskultur. En risk är också att vuxna omfamnar ungdomskulturen för mycket, så att den tappar sin kraft.

Har ungdomar sämre tilltro till demokrati än vuxna? Vilken tilltro hade dagens vuxna när de var ungdomar?

Niklas: När man tittar på statistiken så ser man att ungdomar har sämre tilltro till sin egen förmåga att påverka och till de möjligheter som finns att påverka överhuvudtaget. Men det är inte något som är specifikt för ungdomar utan för alla grupper som har det sämre ställt i samhället – statistiken är nästan den samma som för ungdomar. Man måste också se att tilltro handlar om politiskt kapital. En yngre person som inte tror att den kan påverka, det är en fråga om självförtroende, något som kommer av att man har kunskap och resurser.

Marcus: Hur ligger det till med frågan om vilken tilltro som dagens vuxna hade när de var ungdomar?

Niklas: En lustig sak är att många glömmer bort att ungdomar blir vuxna eller att vuxna varit ungdomar. När jag är runt i kommuner så träffar jag många politiker som är djupt oroade över att demokratin håller på att gå utför eftersom de sett siffror som visar att ungdomar har låg tilltro till demokratin. Men vad

de glömmer är ju att ungdomarna ganska snart kommer att vara vuxna, med samma inkomst och utbildning som andra vuxna. Och då kommer de med största sannolikhet att ha ungefär lika bra eller dålig tilltro till demokrati som vuxna har i dag. På samma vis glömmer de här politikerna att de en gång i tiden själva var ungdomar, med lägre inkomst och sämre utbildning, och då hamnade i statistiken som en grupp som hade lägre tilltro till demokratin, precis som dagens ungdomar.

Hur tillfrågas medborgare inför avgörande beslut? Vilket urval görs? Hur vetenskapligt är det urvalet?

Niklas: Ett första steg är alltid att informera medborgarna inför ett större beslut, så att de vet att beslutet kommer att fattas, vad det har för innebörd och vilka konsekvenser det kommer att få. I Sverige har politiker varit väldigt duktiga på det utifrån plan- och byggnadslagen, exempelvis när man ska bygga ett nytt badhus eller ett nytt bostadsområde, men kanske sämre på andra områden. Från Sveriges Kommuner och Landsting finns en del forskning på det området också, där man tittar vidare på hur den här typen av arbete kan ske.

Marcus: Hur ser du på kravet kring vetenskaplighet?

Niklas: Det är en sak att förankra beslut, en annan att se till att de håller så bra kvalitet som möjligt. Jag skulle säga att många kommuner är dåliga på att genomföra grundläggande vetenskapliga undersökningar för att ta reda på det de behöver för att fatta kvalificerade beslut. Det handlar om att ställa grundläggande frågor. Vad ska vi undersöka? Vem ska vi undersöka? Hur ska vi undersöka det? När? Varför? En stor del av de ungdomsråd och ungdomsparlament som startas upp brister här, av den enkla anledningen att urvalet av personer i ungdomsrådet inte är representativt. Hade man gjort det på ett mer vetenskapligt sätt hade man gjort ett oberoende slumpmässigt eller strategiskt urval för att ta reda på medborgarnas åsikter, och strukturerat sina tillvägagångssätt, exempelvis genom enkäter och intervjuer.

Marcus: Många kommuner känner sig osäkra på om de har ungdomarna med sig på ett visst beslut. Hur ser du på deras ambitioner om att tillfråga ungdomsråd då?

Niklas: Jag skulle säga att den här ambitionen om att kunna få fram tio

eller tjugo ungdomar som är representativa för alla ungdomar i en kommun är svår att få till. Då är det bättre att göra en mindre vetenskaplig undersökning, exempelvis genom att ha en slumpvis utvald referensgrupp eller flera referensgrupper. Man måste också fundera på vilken typ av ungdomar som kommer när man utlyser den här typen av satsningar. En väldigt påtaglig risk är att man får ett vinklat underlag, som i vissa fall kan göra beslutet mindre representativt.

Från och med 2009 har Ungdomsstyrelsen bestämt att ungdomsråd måste vara föreningar för att få bidrag.

Ett så tydligt ställningsstagande ställer många frågor. Vad händer med ungdomars inflytande om det tidigare har skötts av ungdomsrådet? Finns det andra sätt att öka ungdomars politiska deltagande? Borde ungdomar använda sig av samma vägar för att påverka som vuxna?

Rapporten "Ungdomar i demokratin" är ett försök att besvara några av frågorna. Budskapet är att det många gånger finns andra sätt att öka ungdomars politiska deltagande än de sätt som kommunerna använder sig av i dag.

Rapporten knyter an till statistik som Ungdomsstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting tidigare presenterat. Här finns tankar om hur olika begrepp kan definieras och två längre intervjuer inför den fortsatta diskussionen om hur ungdomsråd kan fungera bättre.

Läs, fundera och dela med dig – med målet att få fram fler ungdomar i demokratin och mer demokrati åt ungdomar.